

Тарту Riiklik Ülikool
NSVL Liidu ajaloо kateeder

Г. Маммеі

Õõpimise probleemist kodanliku
Eesti ajakirjanduses 1929-1933 a.

Diplomitöö

Luban vastusele
10. V 1961
M. Kõrre

Õõõ juhendaja:
ajakirjandusloolane
E. Plotnik

inv. nr. 1626

NSVL ajaloо kat.

Тарту 1961

Põhisejuhatatus

Ettingimused 1929-33. a. ülemaailmsel majanduskriisil kujunesid kapitalismi ajutise ebakindla stabilisatsiooniperioodil. Kapitalistidel oli ajutiselt õnnestunud tööliklassi arvel, kelle revolutsiooniline liikumine maha suruti, oma positsioonid kindlustada. Mõnevõrra kasvas tootmine ja ületas sõjalisel tasemel peamiselt tööliklassi ja töötava talurahva eksploateerimise intensiivistamise, samuti ka riikidevaheliste sõltuvussuhete süvenemise tulemusena.

Dominerivad osa kapitalismi ajutises, ebakindlas stabilisatsioonis etendas Ameerika Ühendriikide imperialism.

Kapitalismi ajutine stabilisatsioon arendus 1929. a. kapitalistliku süsteemi uue majanduskriisiga, mis sai alguse Ameerika lihend-

rükkidest ja lüvis kürest üle kogu maailma. Nis majanduskriis oli kõiki majandusharunid haarav ning kujunes erakordselt raskeks ja pikaks.

Tööstus- ja põllumajandustoodangu järsk langus tähendas aga tööpuuduse mitmekordistumist, tööliste ning töötavate talupoegade majandusliku elukorra järsku halvenemist.

Iseloomustavalt on öelnud selle kohta U. J. Lenin: „Materiaalse eluasolu kindlustamatus ja tööpuudus, ekspluaterimise surve ja igasugune alandus saavad osaks töörahva üha laiematele kihtidele.”¹

Tööstmisest väljatõrjutud töölisid moodustasid tööstusliku reservarmee - töötute armee. See armee on kapitalistliku tootmise vajalik atribuut, milleta kapitalistlik tootmine ei saa eksisterida ega areneda.² Tööstusliku tõusu perioodil, kui on vaja tootmist kürest laiendada, on ettevõtjal kasutada küllaldane hulk töötuid. Kui tootmise aeg laieneb, väheneb ka tööpuudus.

Vähenedes tootmise tõusu perioodil ja suurenedes kriisiperioodil, kasvab töötute armee tervikuna koos kapitalistliku toot-

¹ U. J. Lenin, Teosed, 6. kd. Tallinn 1952, lk. 11.

² Poliitilise ökonoomia õpik, Tallinn 1959, lk. 106.

misvõrvi aruamisega.

Kodanlikud majandusteadlased piinavad õigustada tööpuudus olemasalu kapitalismi ajal väitega igavestele loodusseadustele.¹

Tööpuudus on tööliklassile tõeline nuhtlus. Pole ju töölistele millestki muust elada kui ainult oma tööjõu müümisest. Ettevõtetest väljavisatud tööliised on sügavalt nälja ohus. Sageli jäävad töötud ka praegajuta, sest nad ei jõua maksta oõmaja eest. Kõigest sellest tingituna on töötud sunnitud nõustuma kõige raskemate töötingimustega.

Massiline tööpuudus avaldab tõsist mõju ka talurahva alukorrale.

Alaline tööpuudus ongi peamiseks teguriks, mille tõttu kapitalistide klassil on võimalik tööliste palgu alla suruda ja nende ekspluaterimist suurendada.

Nad töötud, kellel ei õnnestunud tööd leida peavad leppima kapitalistide poolt dikteeritud palgaga, kuna, võrivate taga" on küllalt neid, kes nõustuvad igasuguste tingimustega, et ainult tööd saada.

Alaline töötute armee olemasalu ei mõju-

¹ Poliitilise õkonoomia õpik, Tallinn 1959, lk. 106.

ta supärast mitte ainult palku, vaid sunnib töötavaid töölisi leppima ka halvemat töötingimustega, tööpäeva pikendamisega, tööintensiivsuse tõstmisega ja kapitalistide poolt kasutatavate muude abinõudega, mille eesmärgiks on välja pressida maksimumi lisaväärtust.¹

Seega tööpuuduse küsimus moodustab küllaltki tähtsa probleemi iga kapitalistliku riigi sisepoliitika vaatlisel.

Käesoleva diplomitöö ulesandes on analüüsida tööpuuduse probleemi kodanlikus Eestis 1929-1933. a. majanduskriisi perioodil kodanliku ajakirjanduse põhjal.

Nõukogude Eesti teadlastest on seni tööpuuduse probleemi kodanlikus Eestis uurinud G. Rikker, kellelt on ilmunud artikkel „Tööpuudus ja selle alused kodanlikus Eestis“.²

Kuid majandusteadlasena huvitab teda peamiselt küsimuse poliitökonomiline külg.

Seetõttu vajab nimetatud probleem täiendavaid uurimusi ajaloolaste poolt, kui tõsine sisepoliitiline tegur, mis kajastades kodanliku Eesti majanduslikku seisundit samal ajal mõjutab tema sisepoliitikat.

¹ K. Kask, Tööstustöölise majanduslikust olukorrast kodanlikus Eestis, Tallinn 1957, lk. 18.

² G. Rikker.

Käesolev töö jaguneb sissejuhatuses, 3 pra-
 tüükiks ja kokkuvõtteks. I peatükis antakse
 põhjalikum ülevaade tööpuudusest kodanli-
 kus Eestis üldse kodanliku ajakirjanduse põh-
 jal; II peatükis käsitletakse töötute liikumise
 probleemi kodanliku ajakirjanduse valguses
 ja III peatükis antakse ülevaade sellist, kuidas
 kodanlus püüdis lahendada tööpuudust.

Põhiliikumise materjalidest, mida töö kirjuta-
 misel on võetud aluseks, on kodanlikud aja-
 lehed "Pävaliht", "Rahva sõna" ja "Uaba Maa".
 "Pävaliht" sisaldab kodanlikest ajalehtedest
 kõige rohkem teateid tööpuuduse kohta ko-
 danlikus Eestis majanduskriisi perioodil, sa-
 muti on "Pävalihe" kuulutuste osa rikkalik,
 mida kasutatakse töö kirjutamisel.

"Rahva sõna" oli setside partei häälkandja.
 Kuna aga setsid pretendurisid rüügi "töö-
 rahva juhi" kohale, püüdsid nad näidata
 kui võrd need rahva mehed huvitavad. Selle
 tõttu kajastas ka nende ajaleht "Rahva sõna"
 rohkesti teateid tööpuuduse kohta, samuti on
 avaldatud ajalehes ka kriitilisi märkusi
 töötuse kohta kodanlikus Eestis. "Uaba Maa"
 püüdnud põhiliselt ainult teadete ja statis-
 tiliste andmetega tööpuuduse kohta.

Kasutatud ajakirjanduse valikul on lähtu-

tud sellist et „Pävaliht“ oli suuredanluse,
 „Rahva sõna“ ja „Vaba Maa“ väikekodanluse
 häälkandjad. Nü on püütud süs ka välja
 selgitada kodanluse eri kihtide suhtumist
 tööpunduse probleemni.

Autor üarva, et tal kärsoliva tööga õnnis-
 tub anda küsialgse tööpunduse probleemni am-
 mendavat analüüsi; kui võrd juba tema poolt
 kasutatud ajakirjanduse hulk on püratud.
 Selliks oleks vaja uurida detailselt vas-
 tava perioodi ajakirjandust.

I peatükk

Tööpüunduse rajastumine kodanlikus ajakirjanduses

Kodanlik Eesti, kes oli muutunud kapitalistlike maailmamajanduse-süsteemi koostisosaks, ei saanud arineda isoleeritult, väljaspool seal valitsevate seaduste toimet ja sellele süsteemile omaste vastuoludeta, ületootmise kriisid tabasid teda sama vältimatult kui kogu ülejäänud kapitalistlike maailmaga. Kriisi purustav jõud tugunes sellega tõttu, et välismaised monopolid, kellest sõltus ka Eesti majandus, püüdsid veretada kriisi kogu raskust niist sõltuvate maade õlgadele. Nü toimuski 1929.-1933a. s.o. majanduskriisi aastail kodanlikes Eestis tugev tööstuslike tootmise allakäik ning kasvav töötute arv. Kolme aasta jooksul,

1929-1932. a., langus tööstustoodangu maht näiteks ühe kolmandiku võrra.¹

Ületootmise tööstuskriisi sügavusest annavad tunnistust andmed suurtööstuse kogutoodangu vähenemise kohta.

Suurtööstuse kogutoodangu vähenemine kriisi aastail (miljonites kroonides)²

	1929.a.	1931.a.	1932.a.	Langus 1932.a. võrre- ldes 1929.a.
Suurtööstuse kogutoodang	119,3	95,8	80,7	32,4
Sealhulgas tekstiiltööst.	29,3	22,2	22,8	22,3
Toiduainete tööstus	25,1	18,7	15,4	38,6
Paberitööstus	18,6	16,0	10,1	40,0

Töötust süvendas ka agraarkriis, mis põimus läbi tööstuskriisiga.

Järgnevalt vaatlesime juba üksikasjalisemalt tööpuuduse probleemi majanduskriisi aastail kodanlikus Eestis ja kuidas seda on valgustanud kodanlikud ajalehed.

Tööpuudus sünnitas Eestis tööbörsid e. xx sajandi „oryaturud“, kohad, kus kaubeldi inimes-

¹ „Eesti statistika“ 1930 ja 1933, standardtabel 30.

² E. Brand, Eesti majanduse olukord kodanlikus liikatsiduri perioodil, Tallinn 1955, lk. 19.

tega. See on kapitalismi paratamatu nähtus, kuna tööjõu müümine ja ostmine on kapitalismi üks seaduspärasusi.

Mida kujutasid endast tööbörsid?

1917.a. tehti linnaseadustes täiendus, mis nägi ette tööbörside loomise.¹ Tallinna linna tööbörs alustas tegevust 1918.a. Kuna sõjaaastate järgnes tööpuudus, siis oli tööbörsil kui tööturu korraldajal ja vahetalitusasutisel sotsiaalkahdade lahendamisel mõningane tähtsus. Tööbörsid jäid puiseima. Börside tegevus kujunes laiadeks erte talvkuudel kui tööpuudus end kõige teravamalt tunda andis. Tegevusaruande järgi oli Tallinna tööbörsil 1928.a. aprillist kuni 1929.a. aprillini, s.o. vahetult majanduskriisi eel, registreeritud üldse 5811 töötajat, nendest 3691 meest ja 2120 naist. Töölisi nõuti aasta jooksul 4663 - 3505 meest ja 1140 naist.²

"Oyade" hulka, kes olid sunnitud oma tööjõudu tööbörsidel pakkuma suurendas järjelt majanduskriis, mis pani isegi kodanliku

"Päevalehe" kriisi sügavseis perioodil - 1932.a. hädaldama: "Otskui häiresignaal nutab kõrges koojas, kõrtsides, kohvikutes, tänavanurkadel

¹ "Päevaleht" nr. 209, 6. aug. 1929.

² samas

ja ärides hädahiid: kriis, kriis, kriis! Kriis on majanduses, kriis on vaimuluses kriis on kõikjal... Ägababrikust vallandatud tööline, kelle liivapalukene otsas, ägab põllumees, kelle vilja hind langenud... Häda on kõikjal, häda puudutab kõiki, häda on tõesti!

Tööstöid amandasid senisest suurema tähtsuse. Kriisi ajal vaivas paljusid inimesi küsimus - kuidas lüüa tööd? Tööstöis - see oli peaegu ainuke lootus. See oli koht, kus perimehed endale odavat tööjõudu palkasid ja mille kaudu kodanlik riik lüüis ühe lisa võimaluse tööliklassi eksploateerimises.

Tööstöis ja kodanlik statistika püüdisid töölist ja kapitalisti näidata võrdsete partneritena, kelledest üks tegeleb tööotsimisega, teine aga tööle võtmisega. Kodanlus püüdis klassidevahelise antagonismi varjamineks töölist kutsuda "töövõtjaks" ja kapitalisti "tööandjaks". K. Marx kritiseeris sellist välgendusvormi "... seda labast žargooni...", seda segast kult, kus nimetatakse näiteks "tööandjaks" (Arbeitgeber) inimest, kes sulatab eest võõra töö endale võtab, "töövõtjaks" (Arbeitnehmer)

¹"Päevaleht" nr. 1, 1. jaan. 1932.

aga inimest, kes palga eest oma töö ära annab." Tegelikult kujutasid töbörsid endast kodanuse poolt tööjõu kui kauba müügi juriidilise vabaduse piiramise alusel organiseeritud tööturu vormi mille kaudu kodanlus püüdis kindlustada ettevõtetele ja asutustele "täisväärtuslikku" odavat tööjõudu.² Töbörsidel oli tähtsaka poliitilisi funktsioone - aga sellist pikenemalt tagapool.

Seaduse järgi võisid suure tööpuuduse tõttu töbörsidel end registreerida üksnes need töötud, kes polnud mitu kuud töötanud, samuti oli töbörsides registreerimine püüatud ka elukoha, perekonnasisu, töövõime, ea ja rea tuste tingimustega. Töbörsidel kui tsentraalsetel tööturgudel ei registreeritud seega kõiki töötuid. Töbörs jaotas töötajad teatud kategooriatesse. Esimesse kategooriasse kuulusid töbörsi põhikirja alusel lapsed, valla- lised, lahutatud ja mehest lahuses elavad naised, kui neil toita alaealised lapsed ja pole varandust, samuti abielunaised, kui neil mehed töövõimetusid ehk tunivad sõjaväes jne. Muus- töolistest kuulusid esimesse kategooriasse need, kel töövõimetusid perekonnaliikmed toita ja

¹ K. Marx, Kapital I kd. Tallinn 1953 lk. 24.

² G. Rukki, Tööpuudusest ja selle olemisest kodan- liks Eestis Tartu Riikliku ülikooli toi- metunde Majandusteaduslikke töid, II, Tartu 1960, lk. 196.

kellel polnud varandust ega ärilisi ettevõtteid. Teise kategooriasse kuulusid naised, kui neil toita rohkem kui kolm last ja mees teenis vähem lihttöölise palgast. Sellesse kategooriasse kuulusid ka lasteta lapsed, lahutatud jne. Mustest kuulusid teise kategooriasse need, kellel oli toita vaid töövõimeline naine. Kolmandasse kategooriasse kuulusid kõrvalist abi saavad vallalised ja abielus naised.¹

Tööstus ei registreerinud isikuid, kes olid kaotanud üle 60% töövõimest.² Tööstus kustutas oma nimekirjast need töötud, kes enimel tööprakkumisel tööle ei asunud või tööstuse tegevuspiirkonnast lahkusid. Seda kajastavad tööstuste materjalid vaid osaliselt tööpuuduse probleemi.

Et riigis valitses pidev tööpuudus, olid ka kodanikud ajaltide sunnitud sellest avaldama üksikasjalisi andmeid. Praegu iga päev ilmuv ajalehtedes teatuid tööpuuduse kohta, eriti aga tööstuste tegevuse kohta.

1929. a. "Päevaleht" kirjutas: "Hommikute uudistel kui kodanikud, kel töö ja teenistus teada, juba asunud igakords oma tööalale, võib

¹ "Päevaleht" nr. 8, 9. jaan. 1929.

² G. Rekker, lk. 135.

uulitsal liikumas näha üksikult ja grupivõ-
si mees- ja naistüüpe, kes lähenevad töövõr-
sile. Nad on töötatöölised, kes sageli käivad
päevas mitu korda töövõrsi ootimas, lootungas,
et ehk võimaks ameti leidub kauaoodatud
tööd. Aga sün majas lähivad lootused väga
harva täide: tööpakkumisi on vähe." ¹

'Vaba Maa' andmete järgi oli ainuüks Tallin-
na töövõrsil 1. jaanuariks 1929. a. registreer-
itud 1338 töötajat, s.o. 465 inimest rohkem kui 1928. a. 1. jaanuaril. ²

Tööpuudus kummitas praegu kõiki Eesti
linna. Samuti nagu Tallinnas võttis tööpuudus
ikka ahvardavama ilme Tartus, Valgas, Pär-
nus jn. Tööpuuduse kohta Tartus kirjutab
'Rahva sõna' järgmist: Tartu oma enneoli-
matu suure töötatööliste arvuga ületab
kõik kodumaa linnad. Tööpuudus on seal
päris kohutava ilme võtnud. Praegu on töö-
võrsil registreeritud 2000 töötat ja liiva-
ta inimest. Isegi Tallinnas jääb oma tööpuu-
dusega kaugelti varju, kuna sün töötatöölisi
700 isiku võrra vähem on." ³ 1929. a. Tartu
töövõrsi jaanuarikuu aruandest selgub, et
töövõrsil oli registreeritud jaanuari keskel

¹ Päevaleht nr. 9, 10. jaan. 1929.

² Vaba Maa nr. 7, 9. jaan. 1929.

³ 'Rahva sõna' nr. 18, 23. jaan. 1929.

418 uut töötut. Eelmistel kuudel registreeritud töötatöolistega kokku oli Tartus 1. veebruariks 1929. a. 2024 töötut, neist 1092 meest ja 932 naist.¹ Hädaabitööde korraldamises Tartus oli saadud rügitl raha ainult 50000 krooni.²

Et vähendada mõningal määralgi tööpuudust organiseeris riik mitmesuguseid looja-töid ehk n. hädaabitöid. Töölisi rakendati sellega ajutiselt tööle sildade ja raudteude ehitamisele, metsatöödele, naisõmblustöödele jne. Näiteks Valgas organiseeriti linna töötanais töötuile ühiskondlikud õmblustööde sõjaväelaste jaoks. Nende tööde korraldamises andis riik 4500 krooni.³ Mustöoliste soovitati siirduda tööle Tartu - Pitsvi raudtee ehitusele. Sihti oli olusord aga selline, et töötuile polnud anda ajutiseltki mingisugust tööd. Näiteks „Tartus selliseid metsatöid ei ole, kuhu oleks vaja tööjõudu linnast. Metsatöid teevad talunikud ise. Ka hinnad on metsatöödel seevõrra madalad, et linnast saaditutel on väga raske seal töötada.“⁴

Tööpuudus vähenes tunduvalt suvekuudel, s.o. juunist - septembrini, mil suur osa töötuid

¹ „Rahva sõna“ nr. 35, 12. veebr. 1929.

² samas.

³ „Päevaleht“ nr. 12, 13. jaan. 1929.

⁴ „Päevaleht“ nr. 59, 1. märts 1929.

linnast siirdus tööd otsima maale. Olukord ei kujunenud aga majanduskriisi ajal kunagi selliseks, et tööpuudus oleks suuremudel täielikult kadunud. Näiteks 1. juulil 1929. a. oli Tallines töötute nimekirjas 375 inimest, 208 naist ja 167 meest.¹ Kutsesalade järgi jagunesid tööotsijad: 253 lihttöölist, 32 meeskhitustöölist, 39 tekstiilitöölist, 11 naismajatenerijat jne.²

Seoses saabuva sügise ja talvega tõusis töötute arv kohutavalt. Võttes aluseks ainult ajalehtede andmed töötute kohta, oli olukord järgmine: 26. nov. 1929. a. oli Tallinna tööboorsil registreeritud 876 mees- ja 1005 naistöotsijat.³ 5. detš. oli aga töötuid juba 1898 inimest.⁴

Kõrvuti organiseeritud töövahendusega esines organiseerimata töövahendus. Kodanlikud ajalehed olid tulvil töötsemiskuulutusi. Seda olid ajalehtede töötsemise kuulutused enamamoodi „tööboorsiks“, kus inimestel tuli end reklaamida ja alandada. Organiseerimata tööturg esines üsna paljudes vormides ja variatsioonides. Toimus näiteks põllutööliste palgamine laatadel, see intensiivisus

¹ „Maha Maa“ nr. 151, 3. juuli 1929.

² Samas.

³ Päevaleht nr. 223, 28. nov. 1929.

⁴ „Päevaleht“ nr. 331, 6. detš. 1929.

eriti põllutööde haripunktidel. Kevadeti toimus aga karyaste palkamine. Kõik see annab tunnistust sellest, et tööpuudus oli tegelikult palju suurem kui seda ametlikult teatati.

Analüüsisides põhjalikumalt töötsimise kuulutusi nähtub, et põhilised töötsijad olid kas ära keskkooli lõpetanud või maalt linna siirdunud tütarlapsed, kes soovisid peaaegu eranditult teenija või lapsehooldaja kohta. Nohid otsisid aga lühikaudu tööd peamiselt oma kutsesalal, kas autojuhtis, juuksuriks või mingile muule tööle. Tööd otsisid seega töölisel, teenistujad, mehed, naised, vanad ja noorukid.

Loome mõningaid kuulutusi 1929. a. „Päivaldest“:

„Keskkooli haridusega noor mees soovib teenistust ärisse, kontorisse või ka mujale.“

„Vabadussõjast osa võtnud vigane sõdur palub kojamehekohta kas linna või Nõmmele. Teat. slt. „Sõdur““²

„Palun võimaldage teenistust, mõistan keeta. Armastan lapsi ja puhtust. Teat. slt. „Päevelik“ x x“³

¹ „Päevaleht“ nr. 30, 3. vabr. 1929.

² „Päevaleht“ nr. 54, 24. vabr. 1929.

³ „Päevaleht“ nr. 2, 3. jaan. 1929.

Head inimesed! Võimaldage tööd - passi-
või pesukotti. Olen aus ja korralik kõiges ja
töötan korralikult. Kirjad stt. „Päevaleht“¹⁰⁰¹

Tööd, mis on inimeste elamiseks vajajärguli-
se tähtsusega, mis tõeliselt annabki mõtte
inimese eksistentsimisele - tuli nüüsiis palu-
da ja kirjata.

Kuulutuste kaudu otsiti ka töölisi, kuid sel-
liseid kuulutusi esines palju vähem. Näiteks

„Otsin kogunud osanikke naister. juures töö-
tusse. Vastused stt. „Saffeur 8934.“¹⁰⁰²

„Otsitakse truud sulast - naisemest, kes keina-
rüüde masinaga töötab, head tunnistused
tarvilikud. Tallinn, Fondi 17-a. (N. Luchsinger,
kadettide kasiino kõrval).“³

Lugya tunneb otseselt, et nende kuulutuste
toon on türe. Sün raägivad peremehed, ema-
nikud - esitavad pretensioone ja nõudmisi.

Vaatleksime lähemalt, kuidas kajastus töö-
prakkumiste ja tööotsimiste küsimus, nende
vahelkord näiteks 1929. a. I kvartalis. Päeva-
lehes avaldatud kuulutuste põhjal. Tuleb pi-
dada silmas aga asjaolu, et järgnev analüüs
ei anna küllalt objektiivset pilti, sest üks
inimene võis näiteks kuulutada näidalas mitu

¹ „Päevaleht“ nr. 2, 3. jaan. 1929.

² samas.

„Päevaleht“ nr. 88, 3. apr. 1929.

korda erinevate kuulutustega. Tööpakkumised enamkorda aga olid sageli jällegi fiktiivsed või siis täiesti vastuvõtmatud töötuile. Teatava ülevaate tabel süsiki annab.

1929. a. I kvartal („Päevalehi“ kuulutuste põhjal)

Kuu	Tööotsimised	Tööpakkumised
jaanuar	1062	610
vebruar	720	548
märts	859	735
aprill	1037	894
Kokku	3678	2787

Ollis tühud väikes matemaatiline arvutus, vundume, et tööotsimiste ja tööpakkumiste vaherord kodanlikus Eestis 1929. a. I kvartalis („Päevalehi“ kuulutuste põhjal) oli selline, et esimene ületas teist 24,2% võrra. See aga enamkorda tähendab seda, et iga neljanda inimese tööotsimise kuulutus jäi rahuldamata. Pidades silmas seda, et suurem osa kuulutajatest olid keskkooli lõpetanud tütarlapsed ning maalt linna tulnud inimesed, süs võiksime teha süit enamkorda järelduse kodanlikuaegse koolisüsteemi kõlbmatusest.

Kool u olud eluühedane. Lõpetanud ei saanud mingit riiala, mis oleks neile elus (eriti aga kriisiaastatel) tarvilikus asutunud. Tusest külgist nähtub, et ka maal oli kriis lüüdnud. Paljud sulased, teenijad kihutati taludest välja ja jäid tööta sellepärast, et poremus ei suutnud neile palga maksta.

Kriis algas 1929. a. teisil poolel ja atse- koke emandas tööpuudus kodanlikus Eestis laia ulatus; ainuiks ametlikel andmel registreeriti kõigis tööbörsides kokku 24,8 tuhat töötsejat (nüst 12,9^{tuhat} meest ja 11,9 tuhat naist).¹

g. Rikker oma artiklis „Tööpuudusest ja selle olemusest kodanlikus Eestis“ („Majandusteadus- likke töid“ nr. II) toob 1929. a. tööpuuduse kol- ta teisid andmed, mille järgi ulatus töö- tute arv 55,1 tuhandeni.² Suga erinevad R. Sõrmuse ja g. Rikkeril ENSU ORKA ma- terjalide põhjal koostatud andmed väga suuresti. Nüstis, kodanlik statistika ja töövahendus ei peegeldanud kaugeltki töö- tute arve tegeliku suurust.

Aasta jooksul tööbörsidel registreeritud töötsejate arvud näitavad 1929. a. töisu rü

¹ R. Sõrmus, „Töitaolu ja tööbörside tegurus 1929. a.“, „Eesti Statistika“ nr. 98-109, Tallinn 1930, lk. 198.

² g. Rikker, lk. 197.

meeste (2,3%) kui naiste suhtes (30,3%).¹ Eriti andis tööpuudus ennast tunda naiste osas, mida võib seletada sellega, et naiste hulgas oli vähem oskustöölisi kui meeste hulgas.

Ametialadelt oli töötute koosseis äige kirju. Arvult kõige tähtsama rühmana esikohal olid nü meeste kui naiste osas lihttöölised.

1929.a. oli lihttöölisi-mehi töötute meeste üldarvust 54,8% ja naise 61,1%.²

Mülline oli töötute arvude lükkumine 1929.a. ametlikult registreeritud andmete põhjal, sellist annab ülevaate järgmine tabel.

Töötute arv 1929.a.³

Kuu	Tööbörsides registreeritud	Maidaabitöödel	Kokku
jaanuar	6329	1781	8110
vebruar	4624	2255	6879
märts	4165	2707	6872
aprill	3014	2481	5495
mai	2169	1757	3926
juuni	1110	—	1110
juuli	780	—	780
august	609	—	609
september	902	—	902
oktoober	3065	—	3065

¹ R. Jõrmus, 'Töötaolu ja tööbörside tegevus 1929.a.', Eesti Statistika nr. 98-109, Tallinn 1930, lk. 198.

² Samas, lk. 201.

³ Samas, lk. 200.

november	5250	—	5250
detsember	6047	—	6047

Antud tabelist näeme, et tööpuudus oli kõige suurem sügise ja talvemuudel, kuid hädaböödoid rügel jätkus ainult esale aastast.

1929. a. sügis tõi kaasa laiaulatusliku puuduse nü linna kui maale. Põllu- ja ehitustöödelt vabarenud töölistel polnud enam leida mingisugust tööd ning nad lisandusid juba nägi suurele töötute armule.

Näiteks kirjutas „Rahva sõna“ 1930. a. algul tööpuuduse kohta Narvas järgmist: „Narvas on tööpuudus käesoleval aastal raskem kui kunagi varem. Praegu on umbes 500 töötatöölise ümber registreeritud, kellele töömuretsemiseks minguid väljavaateid ei ole. Kui eelmistel aastatel korda läks töötuid hädaböödega suuremal määral rahuldada, puudub käesoleval aastal see võimalus, sest Strandmanni valitsusel ei jätku summasid töölistele.“¹

„Päevalehe“ andmete järgi oli samal ajal

¹ „Rahva sõna“ nr. 12, 17. jaan. 1930.

registreeritud kõigil töötajatel 5875 töötat.¹ Samas aga rõõgatakse, et Tallinna töötute hulgas leidub palju neid, kes hädaabi töid üldse tõsiselt ei vaja. Öeldakse järgmist: "Tööd vajab tõsiselt ehk 42,29%. üliääraste hulgas leidub vigasid, töövoimetuid, rauke, juba töösluaid ja terve 23,34% isikuid, kes oma majandusliku seisukoha tõttu ja enda iitlemise järel hädaabi töid ei vaja."² Mida muud jääbki kodanlikul ajakirjandusel üle kui püüda mingil määralgi põhjendada töötute arvu olmasolu, et kodanlikku korda õigustada.

7. veebruaril 1930. a. "Päevaleht" on aga samas sunnitud kirjutama järgmist: "... Töötute arv Tallinnas oli 4. veebr. 1015 meest, 756 naist, kokku 1771 töötajat. Naiste alukord on aga muutunud välyapäasmatuks. Naiste praegu tööle enam ei nõuta. Leina õmblustöödele lubati paigutada ainult 80 naist."³

1930. a. algul laskis Tööministrerium kontrollida töötatöölisi nende kodudes, et saada selgust nende majanduslikust olukorvast ja selle järel otsustada, kellele anda exim-

¹ Päevaleht nr. 36, 6. veebr. 1930.

² samas.

³ Päevaleht nr. 37, 7. veebr. 1930.

ses jäyikoras tööd. Kontrollimisel selgus, et paljudes töötute kodudes oli olukord täiesti kohutav. Sellist kirjutas ka „Pävaliht“: 9-lüemiline perekond. Tööl käib vaid üks poeg, kes teenib 2,50 kr. päevas. Isa on kojameheks ja saab 15 kr. kuus. Peale selle saavad lapsed paarikümmend krooni kuus linna koolikandeesakannalt. See on kogu sissetulek suure perekonna ülalpidamiseks. Lapsed kahtsudes. Nende hulgas mõni haige ja vajaks tingimata arstiabi. Toiduks te, lül ja kilud.”¹

Uus kontrollpasti sõnum: „Kopli's lüdis kontrollpast perekonna, kus 75-aastane vana isa, mees, naine ja 6 last, neist vanem 15-aastane. Tööl ei käinud keegi. Terve perekond nälgi's sõna tõsisel mõttel. Nüü amase tagasihoidlikkusega polnud nad kellelegi kuitnud oma häda.”²

Järeldus, mida Tudeminiistarium eluwa potjal tegi poli teada.

Mõningal määral parandas 1930. a. töötum seisukorda varajane kevad. Aprilli keskel oli näiteks Tallinna töötörsil registreeritud 498 töötörsijat, kuna elumisel aastal samal ajal oli töötörsid 790.³

¹ „Pävaliht“ nr. 71, 13. märts 1930.

² „Pävaliht“ nr. 72, 14. märts 1930.

³ „Pävaliht“ nr. 110, 24. apr. 1930.

Paljud töötutest praigutati tööle kas ehituste juurde või mujale, sest oli algamas välitööde hooaeg. See ei luba muudugi järeldada, nagu oleks tööpuudus täiesti likvideeritud. Välitöid ei jätkunud kunagi kõigile soovijale.

1930. a. septembris oli Tallinna tööborsil registreeritud töötute arv 664, nendest 240 meest ja 424 naist.¹

Ajalike teatel esines tihti ka selliseid juhtumuid, kus tööpuudus viis inimesi enesetapmiseni. Näiteks ilmus 6. sept. 1930. a. „Päwalikes“ sõnum pealkirja all „Nüü enesetapmise katse“, kus kirjutati: „Politseinik märkas rüütes muresammuvat neidu, kes hüüdmise peale tuli tagasi kaldale. Juurdles selgitati, et neiu on Mathilde R., kes tuli Tapalt Tallinna otsima tööd. Kuna ta seda ei leidnud, siis kavatses meelheitel uputada enese. Neiu oli 19-aastane.“²

1930. a. varasügisel hakkasid kodanlikud ajaliked avaldama teateid karditava tööpuuduse kohta 1930. a. sügis-talvel. Töötute arv tööborsidel kasvas päev-päevalt. „Vaba Maa“ kirjutas järgmist: „Tööpakkumisi on, kuid

¹ „Rakva Sõna“ nr. 198, 6. sept. 1930.

² „Päwalik“ nr. 242, 6. sept. 1930.

nud u rahulda nõudud. Kunagi varum poliitööborsil registreeritud töötatöölise arv Tallinnas nü suur olud, kui käesoleval aastal."¹

Tööpuuduse suurt ulatust selitab ajaleht sellega, et olvad olud pehme talv ning juks suur, mille tõttu kõik tööd, mis teha oli, tehti varakult ära.

Oktoobris ulatus töötute arv Tallinna tööborsil 1330, kuna ulmised aastal samal ajal oli töötuid 1007.² Novembri algul oli registreeritud aga 1765 töötut.³ See annab tunnistust sellest, et majanduskriis järgist süvenes. Oli registreeritud rohkesti ka intelligentsi, kes olid jäänud ilma igasugusest tööst. Oktoobris ulatus töötute intelligentsi arv 143-le.⁴

Töötute arve suurenes mitte üksnes Tallinnas, vaid ka teistes Eesti linnades. Näiteks Tartu tööborsil oli registreeritud oktoobris 406 töötusijat, nüst 186 naist ja 220 meest.⁵ Narvas oli oktoobri keskel registreeritud 240 töötut nende hulgas rohkesti töötat intelligentsi.⁶

Ka Pärnu linnapea arvates pidi 1930. a.

¹ "Uaba Maa" nr. 229, 1. okt. 1930.

² "Päwalikt" nr. 287, 21. okt. 1930.

³ "Uaba Maa" nr. 259, 5. nov. 1930.

⁴ "Päwalikt" nr. 287, 21. okt. 1930.

⁵ Samas.

⁶ "Päwalikt" nr. 287, 21. okt. 1930.

talvel kujunema seisukord eriti raskest. Pärnus oli tähtsamaid tööalasid metsamaterjali ülestöötamine ja laadimine, seoses majanduskriisiga puudus aga metsamaterjalide väljaveoks turg.

Kodanlikest ajalehtedest valgustas tööpuuduse probleemi kõige objektiivsemalt sotside „Rahva sõna”. Pretendurides „tööliste juhi” kohale, ei alnud sotsid kitsid kriitikaga. Tõllal oli „Rahva sõna” eriti kriitikamulne, kuna sotsid olid opositsioonis valitsusega. Näiteks kirjutati 1. novembri „Rahva sõnas” järgmist: „Tööpuudus on kohutav. Mitte ainult tuhanded lihttöölised ei kannata selle all, samasugune lugu on ka haritud tööjõuga. Samal ajal leidub jultunud kelme, kes isegi tagasi ei kokeu nende töötute - nälgiga võitlevate inimeste - vümasid sente töölubadustega välja petma.”¹

Nüüpa kui sotsid valitsusse said, taltus nende kriitika tunduvalt. Otsekohi leidsid nad objektiivseid põhjusi tööpuuduse seletamiseks ja õigustamiseks.

1930. a. vümastel kuudel andis tööpuudus end praagu kõigil aladel valusasti tunda.

¹ „Rahva sõna” nr. 246, 1. nov. 1930.

Nii oli Tartus novembri keskel umbes 1500 töötut (ametlike andmete järgi), nendest ainult 500-le oli linnavalitsus suutnud tööd leida.¹ Tallinnas oli novembri keskel 2003 töötajat, kuna 1929.a. samal ajal oli 1696 töötut.²

Seisukord on väljakannatamatu, airuke lootus on hädabööd kuid nende algusest ei ole veel midagi kuulda, kirjutas olukorra kohta Tallinnas „Rahva sõna“ 1930.a. novembris.

1930. a. oli kodanlikus eestis osaliselt töötuid 5370 inimest ja töötuid, kes otsisid tööd 56447 inimest. Suga iga tuue palgatöeline oli aasta vältel ajutiselt töita.

1931. a. jaanuarist-märtsini oli tööpuuduse probleem endiselt terav. Nii oli 31. jaanuaril Tallinnas registreeritud 1478 töötut.³ Sejuurus määrati aga 1930/31. a. ularus hädabööde korraldamiseks kredüti tunduvalt vähem kui eelmistel aastatel. Nii oli 1928/29. a. ularu-aastal kredüti avalikes töödes määratud - 503 980 krooni, 1929/30. a. - 433950 krooni 1930/1931. a. ularus ainult 355 000 krooni.⁵ Rügi tulude osa vähenes kulusid piüti vähendada vastavalt, ja just nügi kõige rühvema elanike kiki arvel.

¹ „Vaba Maa“ nr. 271, 19. nov. 1930.

² „Rahva sõna“ nr. 256, 13. nov. 1930.

³ „g. Rekker, lk. 199.

⁴ „Päevaleht“ nr. 45, 15. veebr. 1931.

⁵ „Rahva sõna“ nr. 246, 1. nov. 1930.

Krüsist tingituna olid paljud vabrikud ja tehased sunnitud vähendama koosseise ning paljud uksed üldse sulgema. Selle mõjul suurenes töötute arv pidevalt. „Pävaliht“ on avaldanud hulgaliselt materjali vallandamiste kohta Balti maffabrikuurist, Lutheri mööblivabrikust, Sindi kalvivabrikust jne.

1931. a. aprillis ulatus Sindi kalvivabrikust vallandatute arv juba 400-le.¹ Kuna Sindi on puhtal kujul vabrikuala, siis ei ole uue koha leidmine vallandatuil kerge, kui mitte päris võimatu,² kirjutas „Pävaliht“ Väikeses Sindi alavõis oli samal ajal registreeritud 243 töötut, kes vajaksid abi kõige kuremas korras. Kuna Sindi elanike arv oli kõigest 1800 inimest, siis suhteliselt võttes oli tööpuudus Sindi suurem kui üheski kodanliku Eesti linnas.³

Turu seisukorra halvenemisega, seoses majanduskriisiga, anti Lutheri mööblivabrikus 1931. a. juunis 35 tööliste lõpparved.⁴ Vallandamiseks kuulusid uskalt need töölised, kellel oli kinnisvara, need kellel oli äri jne.

Nagu ulmistel aastatel, nii toimus ka 1931. a. suvel töötute arvu vähenemine. Juuni algul

¹ „Pävaliht“ nr. 109, 23. apr. 1931.

² samas.

³ „Pävaliht“ nr. 109, 23. apr. 1931.

⁴ „Pävaliht“ nr. 165, 21. juuni 1931.

oli näiteks Tallinna tööborsil registreeritud 565 töötut.¹ See ei kestnud aga kaua, sest saabus siigiis tõi kaasa uued mured paljudesse perekondadesse. Nü ulatus töötute arv 1931. a. septembris Tallinnas juba 920-le.² Oktoobri algul oli töötuid registreeritud aga 1200, oktoobri keskel 1427 jü.³

Sageli töötute ajakirjanduses üles küsimus, miks töölised ei lähe maale tööle. Sessis sellega kirjutati 1931. a. 30. septembri „Päevalikus“ ihest põhjust järgmist: „Perekonnataitjail on raske minna linnast maale, kus jääs perekond linnas hätta, kuna maal töötades ei teenita nü palju, et jätkuks sellist elamiseks kahes kohas.“⁴

Nõreldes kahe ulruva aastaga oli 1931. a. töötaku tunduvalt laiaulatuslikum ja teravam. R. Sõrmuse andmete järgi registreerisid tööborsid kodanlikus Eestis 1931. a. jooksul üldse 42,5 tuhat töötajat,⁵ J. Rekkeri andmete järgi aga 68,1 tuhat inimest.⁶

Järgnevalt toome iluwaatliku tabeli 1931. a. tööpuunduse kohta kõigiis tööborsides registreeritud töötute põhjal.

¹ „Päevaliht“ nr. 157, 13. juuni 1931.

² „Päevaliht“ nr. 252, 16. sept. 1931.

³ „Naba Maa“ nr. 240, 13. okt. 1931.

⁴ „Päevaliht“ nr. 266, 30. sept. 1931.

⁵ R. Sõrmus, „Tööborside tiguus 1931. a.“, Eesti Sta-

⁶ J. Rekker, „Tistika“ nr. 122 - 132, 1932, lk. 118.

J. Rekker, lk. 197.

Töötute arv 1931. a. järgneva kuu 1-ks.¹

Kuu	Naisi	Mhi	Kokku
jaanuar	2644	2602	5246
vebruar	2021	2049	4070
märts	1538	1227	2765
aprill	1209	1215	2465
mai	821	547	1368
juuni	497	434	931
juuli	249	386	634
august	409	524	933
september	941	1155	2090
oktoober	2666	2759	5425
november	3563	3990	7553
detsember	4140	4915	9055
Kokku	20699	21802	42501

Suga oli iga kuu keskmiselt 3542 töötut.

1931. a. novembri "Vaba Maa" kirjutas järgmist:

"Töötatsialiste arv Tallinna tööborsil tõusis 9. nov. hommikul rekordarvuni. Kõige rohkem töötuid on elnud tööborsil registreeritud läinud aastal 29. nov. ja siis oli see arv 2502, nüüd aga 2565. Ei kahelda, et töötute arv üle 3000 tõuseb."²

¹ R. Jõnnes, Töoborside tegurid 1931. a. Eesti Statistika nr 122-132, 1932, lk. 118.

² "Vaba Maa" nr. 264, 10. nov. 1931.

Eriti raske oli nende töötute olukord, kes kuu-
de ja isegi aastate vältel melkohtlikult tööd
otsisid. Selle kohta annab ülvaate järgnev tabel.
Tööpuuduse kestus töötute andmetel 1931. a.
septembris ja detsembris registreeritud töötutel.¹

Tööpuuduse kestus	Protsent töötutest
Kuni 1 kuu	12,0
1 kuu	13,1
2 kuud	11,4
3 kuud	13,8
4 kuud	12,3
5 kuud	10,2
6 kuud	5,8
7-11 kuud	7,0
1-2 aastat	6,8
3-5 aastat	2,7
5 ja enam aastat	4,9

Ülemaailmse majanduskriisi saavutas haripunkti
1931. a. lõpul ja 1932. a. Sellest tingituna
suurenes töötute arv palju. Nagu teatas välja-
anne „Kües lastekaitsepäev“ oli 1931/32. a. tal-
vel 6-stis ainuiks alla 25 aasta vanused töö-
tatöölisi kokku 10,000 ümber.

¹ g. Rikker, lk. 199.

Tööpuuduse vähenemine ei andnud veel tunda 1932. a. kevadelgi. Su pari hädaldama, "Pävali-ke": "Eelmiste aastate kevadel oli pärast kevad-kuhi juba märgata töötute arvu vähenemist, tänava aega on ligu ses suhtes halvem. Tööbörsidel registreeritud töötute arv on juba pikemat aega 2800 - 2900."¹ Eriti suurt raskust valmistasid naistöötud. Mai algul oli neid ainuüksi Tallinnas registreeritud 1200.² Kuna aega alid algamas ai- ja põllutööd, lüdis osa naistöötutest tööd linnas ja linna ümbruses.

Ametlike andmete järgi vähenes tööpuudus 1932. a. suvel tunduvalt. Nü näiteks oli juulis registreeritud Tallinna linna tööbörsil 526 töötajat.³

Selline väike töötute arv puisis lähikust aega. Saabur sügis tõi kaasa järjekordse puuduse ja töötute arv 1932. a. sügisel kasvas eriti suureks. Valitsus väritas aega hädabi tööde alustamisega, väites, et polvat raha.

"Pävaliht" kirjutab elukorra kohta aetööb-riis: "Praegu seisukord tööbörsil on järgmine: töötajaid mehi oli registreeritud ülseks 2148, töötajaid naise 1679. Kokku regist-reeritud töötute pere 3827. Läänud aastal

¹ "Pävaliht" nr. 88, 1. apr. 1932.

² "Pävaliht" nr. 123, 6. mai 1932.

³ "Pävaliht" nr. 213, 7. aug. 1932.

sarnal ajal oli seisukord tunduvalt kergem. Sõis oli registreeritud töötuid kokku 1919. Kuna tal-
vekuud alles es, siis on karta, et töötute arv
velgi suureneb. Tööbörsides võib kohata ka roh-
kesti intelligentset tööjõudu.¹

Ja teisal: Kurb on näha noorte saatust. Pal-
jud, kes lõpetanud ammugi kooli, kurdavad, et
neil pole seni veel õnnestunud, kätte töödeks teha.
Küll on otsitud ja oodatud, aga tööd ei ole.
On ka asustatud vaimse tööpuuduse vastu võit-
lemisühingud, ja muud organisatsioone, aga neist
pole mingit abi, kui puudub töö.²

Järgist siveneva krüsi mõjul oli seisukord
kodanliku Eesti tööturul 1932. a. kujunenud ras-
kemaks kui kunagi varem. Novembrikuu keskel
oli Tallinnas registreeritud 3756 töötut.³

Päwalike andmetel oli töötaolu kasvanud kol-
tades, kus olid tööbörsid, s.o. linnades ja osalt
alustes järgmiselt:⁴

1. detsember 1929. a. - 5288 töötut

1. detsember 1930. a. - 5675 töötut

1. detsember 1931. a. - 7553 töötut

1. detsember 1932. a. - 11381 töötut

Foodud andmetest nähtub, et võrreldes ul-
miste aastatiga oli töötaolu 1932. a. detsemb-

¹ Päwalike nr. 294, 27. okt. 1932.

² samas.

³ Uaba Maa nr. 271, 17. nov. 1932.

⁴ Päwalike nr. 344, 16. det. 1932.

riks kasvanud ulatuselt umbes kakukordseks. Kodanlikud ajalehed olid jällegi sunnitud pikemalt kirjutama tööpuudusest Eestis. Nü kirjutatakse „Päevalehes“: „Peab otseselt tunnustama, et seisukord on kujunenud tööturul äärmiselt raskeks, mis nõuab kõige sellist olemate pahede vastu võitlemiseks suurt jõupingutust, suuri kulusid, praktilisi abinõusid.“¹

Suhteliselt lanike arvuli oli töötaolu ulatus üksikute linnade järgi väga kõikum. Näitena arvulised andmed mõningate linnade kohta:²

Linn	Töötuid töötöörises iga 1000 laniku kohta
Tallinn	26
Tartu	25
Halga	62
Pärnu	43
Nõru	64

Antud arvudest näeme, et väikelinnades, kus tööstus oli vähe arenenud, oli ka töötute arv suhteliselt suurem. Ka muu töö leidmise võimalusi oli nüs vähem. Peale selle osa töölistest kannatas asalise töötuse all.

1929-1933.a. majanduskriisi perioodil oli

¹ „Päevaleht“ nr. 344, 16. det. 1932.

² „Naba Maa“ nr. 293, 9. det. 1932.

kodanlikes Eestis alakoormatud ettevõtetes 3-päevane tööpäev. 1932. a. töötas 55% suurtööstuse töelistest lihendatud tööpäevalaga (3-5 päeva nädalas).¹ Ettevõtetes, kus tööpäev ei lihenenud, lihenes tööpäev. Kõige selle tulemusena tõusis ametlikult registreeritud töötute arv 1932. a. talvel 31 767-ni (nüst linnades 15 572).²

Tööpuudus on tööliklassi olukorrale alaliselt mõju avaldava tegur ja seda ka kodanlikes Eestis. Tööpuudus ja selle kasv avaldas mõju vabrikutes ja ettevõtetes töötavate tööliste palga tasemele, võimaldas kapitalistidel tuguda tööliste ekspluaterimist. K. Marx märkis, et üldise majandusseaduse järgi määrab ära tootmises töötavate tööliste palga töötute arvu suurus.³

Selle suuruse absoluutselt arvu on aga, nagu ulnvalt nägime, võimatu kindlaks teha. Täpiliselt opereeris statistika peamiselt tööbörsidel registreeritud töötute arvuga, arvestamata süngiures töötsimise kuulutusi ja muid asjaolusid. Nälgispeol igasugust arvestust olid maatöölised, samuti puudub igasugune koostatistika esalise töötuse kohta. Kodanlus piirdis igasuguste võtetega tööpuu-

¹ ENSU ajalugu, Tallinn 1957, lk. 468.

² samas.

³ vt. K. Marx ja F. Engels, Cor., m. V, lk. 543.

duse ametlike statistilisi andmeid vähendada. Registreerimisel oli peamine nõue, et töötseja pidi olema elanud tööbörssi teguruspüürkonnas vähemalt kaks aastat ja ei tohtinud olla üle 60 aasta vana.¹ Peale selle ei võinud töötsejal olla lisasisetulekut, kas rahas või naturas üle 25 krooni kuus.

Tulub lisada, et tööbörssidel registreerimisest oli töötute kaunis vähe kasu. Separatsit tuleb tööbörssidel registreeritud töötute arvu model- da kui üht näitajat kapitalistliku süsteemi majandusliku konjunktuuri hindamisel, kuid mitte kui tõelist suurust antud küsimuses.

Kodanlike majandusteadlaste poolt toodud and- med erinesid ametlikest andmetest. Nü oli R. Sõrmus andmetel 1932. a. töötuid, tagasi- haidlikult² 46000, A. Gutmani järgi (1931/32. a) 40000 inimest.³ M. Martna oma praktilises teadaandes Rügikogule 1932. a. märkil, aga et töötute arv ulatus 60-70000.³

1933. a. teisest poolst algas krüüsist ilmnemise depressiooni. Majanduskrüüsi kõrgpunkti möö- dumisel langes ka registreeritud töötute arv, nü oli ametlike andmete järgi 1934. a. 1. jaa-

¹ H. Allik, Võrdlusi tööstustöölise elustaxemest Eesti, Tallinn 1957, lk. 5.

² R. Sõrmus, A. Gutman, Töötaolu Eesti, Tallinn 1933, lk. 35 ja 54.

³ M. Martna, Tööpuudus. Praktiline teadaanne ja kõne Rügikogus 22. märtsil 1932. a., Tallinn 1932, lk. 94.

G. Rekker oma artiklis Tööpuudusest ja selle olemusest Eesti lk. 194 viitab ekslikult, nagu oleks Martna töötute uldarvuna nimetanud 80000.

nuaril registreeritud 9215 töötut, 1935. a. 1. jaanuaril aga 2776 töötut.¹

Tiatud määral aitab tööpuuduse kriisimust lahendada tööjõu pakkumise analüüs tööbirside ja töövahenduskontorite andmetel. Nasta-va tabeli on koostanud arhiivimaterjalide põ-
jal G. Rikker.

Tööpuudus kodanlikus Eestis aastatel 1929-33.²

Kodanliku perioodi aastad, etapid ja tsüklid	Töötute arv (tuh.)
1929. a.	55,1
1925-1929. a.	46,5
1930. a.	56,4
1931. a.	68,1
1932. a.	125,4
1930-1933. a.	89,4

Andmed näitavad, et töötute arvu suurus kõikus aastast aastasse vastavalt kapitalistliku taastootmise tsüklilisele arengile.

Jälgides töötaolu kodanlikus Eestis kriisi perioodil aastate vältel, kuust kuusse, näeme, et töötaolu kandis tavalist sisehoo-
loomu.

Üldiselt võib väita, et tööpuuduse probleem

¹ E. Plotnik, Kodanliku parlamentaarse kokkuvõtte-
semine maailma majanduskriisi aasta-
tel ja fašistliku diktatuuri kehtesta-
mise Eestis (1929-1934), Dissertatsioon, Tar-
tu 1954, lk. 71.

² G. Rikker, lk. 197.

oli krüsiärgses kodanlikes ajakirjanduses võrd-
lemisi sageli käsitletavaks küsimuseks, kusjuu-
es käsitletus jäi fakti konstateerimiseks. Osali-
selt püüti varjata tööpuuduse suurust, õigusta-
da objektiveeti teguritega.

T. postlõnu

Töötute liikumise vajadus kodanlikes ajakirjanduses

Eelnevalt tunduvalt vähem vajadusist
kodanlikes ajakirjanduses leidis kindlat tui-
mist, mis arusa ajub, nagu arv. Eesti tööta-
liikumine elas üle ühe sajandi.

Töötute ühaldamise loomuliku nõude tõttu olu-
ti järelevalvetele tunda, et nad olid väga
nõrka seisundis. Sellest ajast muutus tööpuu-
dus ja põlatalistide elu üha enam selle alal-
hoidmise tööks, oluval töötute ühaldamisel
võit. Otsides arusa, et ühaldamine võis
kui võtta kodanlikes liinide ühaldamisel
selle probleemi alandamisel. Tööpuu-
duse alandamisel ja arusa, et järelevalve üh-
aldamine ja järelevalvete ühaldamine
võis olla järelevalvete ühaldamine.

1. Eelnevalt tunduvalt vähem vajadusist kodanlikes ajakirjanduses leidis kindlat tui-
mist, mis arusa ajub, nagu arv. Eesti tööta-
liikumine elas üle ühe sajandi.

II peatükk

Töötute ürkumise kajastumine kodanlikus ajakirjanduses

Eelnenust tunduvalt vähem kajastumist kodanlikus ajakirjanduses lüdis töötute lükkumine, mis krüsi ajal, nagu kogu Eesti tööliste lükkumine, elas üle tõuseperioodi.

Töötute ülalpidamise laager sageli tööl olivate perekonnaliikmete kanda, alandades seega nende reaalpalka. Samal ajal muutus tööpuudus kapitalistide käes vahendiks, mille abil süvendati tööl olivate tööliste ekspluatsatsiooni. Otsides krüsiit väljapääsu võimalusi võttis kodanlus lisaks elukalliduse tõusu, palgade alandamisele, tööpäeva pikendamisele jne. abiks ka pensionide vähendamise ja pensioniõiguslike kodanike maksustamise pensionikapitalimaksuga.¹

¹ S. Ahelik, Kes said kodanlikus Eestis pensioni, Tallinn 1961, lk. 16.

Näiteks kui 1930.-31.a. oli pensioniõiguslike tööliste pensioni suurus keskmiselt 31,11 krooni kuus, siis 1932.-33.a. langes see arv 29,67-le.¹

Mis puutub ilalmainitud töötavate meeste reaalsalga langemisesse krüsiastail, siis selle tõestamiseks püsab andmete esitamisest näiteks põllutööliste reaalsalga lükkumise kohta.²

Põllutööliste kategooriad	Reaalsalg	
	1930.a.	1933.a.
Meesaastatöölised	105,2	72,1
Naisaastatöölised	108,3	73,5
Meesuvilised	103,4	68,5
Naiisuvilised	102,0	68,4
Karyased	110,2	77,8

Tõdedud tabelist nähtub, et põllutööliste reaalsalg langes ajavahemikul 1930-1933.a. ca 25% võrra. Kui vaadelda põllutööliste palga langust võrreldes krüsiullega, siis on see veelgi suurem, ulatudes maksimaalselt kuni 60%.³ Tööstustööliste palgad langesid mõnevõrra vähem, ulatudes 50-55%.⁴

Taolised asjaolud mõjutasid töötajate rahul-

¹ S. Ahelik, lk. 24.

² O. Lepre, Madalalalgaliste tööliste reaalsalg kodanlikes Eesti's Eesti NSV Töaduste Akademia Toimetised, nr. 4 1960, lk. 337.

³ E. Plotnik, Kodanliku parlamentariismi kokkuvõtteid maailma majanduskriisi aastatel ja fašistliku diktatuuri kehtestamisele Eestis (1929-1934), Disseratsioon, Tartu 1954, lk. 102.

⁴ samas.

olematu järsku tõuse krüsi aastail, mille väl-
jenduses on streikijate arv kasv. Näiteks
kui 1928. a. oli streigitükumine haaranud 43
tööstusettevõtet 1098 töölisega, siis näitas stri-
kide ja streikijate arv 1929. a. rohkemat kas-
vutendentsi, haarates 30 tööstusettevõtet 1915
töölisega.²

Streigitükumine hakkas kasvama just aasta-
teisel poolel, mil majanduskriis end selgemini
tunda andis. Streigid kannavad valdavalt
kaitsviseeloomu ja enamasti on päevakorras
palgaküsimus. Ühest asjast tunnistas ka
kodanuse häälkandja „Maba Maa“, kus rää-
giti 15. juulil 1929. a. Tallinnas alanud üli-
linnalisest leivatööstuste tööliste streigist.
Ajalehes kirjutati muuhulgas: „Leivatööstuse
streigi põhjuseks olla madal töötasu...“³

Tuleb aga kogu märkida, et oma häälkand-
ja kaudu püüdis kodanlus mitmesugusel
viisil tööliste vanda streiki lõpetama.

Esiteks püüti tööliste petta ning töötati, et
„leivatöösturid on nõus palga kõrgendamise-
ga.“⁴ Kui aga selgus, et need paljasõnali-
sed lubadused ei andnud kodanusele soovi-

¹ E. Plotnik, Töölistükumine Eesti's majanduskrii-
si aastail (1929-1934), Tartu Riikl. toi-
metised, nr. 43, Ajaloo-Kultuuri-
duslooma töid, Tallinn, 1956, lk. 44.

² samas, lk. 45 ja „Eesti Statistika“ nr. 142, 1933,

³ „Maba Maa“ nr. 162, lk. 451

⁴ samas, 17. juuli 1929.

tud tulemusi; siis läks „Uaba Maa“ otseselt äh-
 varduste tule: „Esmajoones loodetakse streikijad
 asendada mitte töölistega, kes tulvad kohale
 ka väljastpoolt Tallinna. Näilga liivapuuduse
 võib karta ei ole.“¹ Peab tähendama, et kuni
 1932. a. streikijad, kartes kaotada olmasde-
 vatgi töökohta, esitasid vaid tagasihoidlik-
 ke majanduslikke nõudmisi. See oli tingitud
 ka sellest, et kui EK P osa majanduskriisi al-
 gul organisatsiooniline kriis tõttu oli töö-
 liste streigivõitluses olnud minimaalne, siis
 võib sünn alates 1932. a. märgata murran-
 gut - EK P juhtiv osa tööliste streigivõitlu-
 ses hakkas kasvama.² Tulemuseks oli see, et
 majanduskriisi-aege streigivõitluse kõrg-
 punktiks oligi 1932. a., mil streikis 5310
 töolist, mist enamik hädaabi töodel.³

Streigid puhkesid tavaliselt stühiliselt, sest
 suur enamus töölistest oli organiseerimata.

Käesolevas peatükis ei ole seatud esmäri-
 giks tööle olevate tööliste klassivõitluse küsi-
 muse valgustamist, vaid püüda näidata
 kui võrd ja kuidas kriisi aege kodanlik aja-
 kirjandus kajastab töötute lükumist.

Ajakirjandusest selgub, et vaadeldaval

¹ „Uaba Maa“ nr. 163, 18. juuli 1929.

² E. Plotnik, „Töölislükumine Eesti...“ lk. 54.

³ samas, lk. 51 ja „Klassivõitlus“ nr. 154, 1933, lk. 21.

perioodil oli töötute lükkumise ühes põhilises vormis nõudmistele esitamise palverühjana kesk- ja kohalikele omavalitsustele.

Sellise vormi diktuurisid töötute lükkumisele otsid, kelle käes olid kriisi algul juhtiv koht töötute hulgas. Valitsust püüti mõjutada, et see kindlustaks enamvähem püüvat tööd, mis oleks ka tasuv. Hädaabi tööde küüma alustamise nõuetega pöörduti peamiselt linnavalitsuste ja Töödeministriumi poole. Viimase organiseerida olidgi enamuse hädaabi töid. Nü näiteks pöördusid 1929. a. algul Tallinnas Poolamäel töötavad hädaabi töölisel linnavalitsuse poole kirjaga, et nül palga kõrgendataks. Linnavalitsus lükkas selle palve tagasi põhjendusega, et palganormid olvat Töödeministriumi poolt kindlaks määratud ning need ei saavat muuta.¹ Kui 1929. a. tõrkavad kodanlikus ajakirjanduses silmas põhiliselt sellelaadilised põhjendused, siis majanduskriisi süvenedes oli kodanlus sunnitud tunnistama tõtt rohkemal määral. Näiteks 1930. a. lõpul Tallinnas talvisel töödel olvad hädaabi töölisel saatsid

¹ "Pävaliht" nr. 12, 13. jaan. 1929.

linnaavalitsusele palve, et nende palkasid kõrgendataks. Suukord ei putud palga kõrgendamist võimalikuks, sest tänava on töötuid umbes 30% rohkem ja palga kõrgendamise tõttu lõpeks raha rutem ja töelised jääksid enne tööta.¹

Tahtis oma hoolitsust näidata teigi kodanlus mõningaid vähikulukamaid mõndusi, näiteks lubas kodanlus haigabitoolistele, tööle mineku ja tagasituleku puhul trammil prüsõitu.² Kuna igasugused andmed selle lubaduse täitmise kohta puuduvad, siis jääb üle järeldada, et see tühipalgas lubadus etendas rohkem propagandalist eesmärki. Vastasel korral olus kodanlusel läinud raskes oma ajakirjanduses põhjendada müüti rahva abistamisest krüsi aastail. Võib arvata, et „Päwaleht“ suunas oma teated ka näiteks „Rahva sõnas“ ilmuvate kirjutiste mõju vähendamiseks. Näiteks „Rahva sõnas“ ilmus artikleid, mis olid tunduvalt käremlisemad kui „Päwaleht“ informatsioonilaadilised teated. 18. jaanuaril 1930. a. „Rahva sõnas“ ilmus artikkel, kus kirjutati, et: „Tööpuudus

¹ „Päwaleht“ nr. 355, 30. det. 1930.

² samas.

on üle maa äärmiselt terava kuu võtnud. Töötuid on tuhanduid, aga töid antakse nü väikesel arvel, et see kõige valusamaks häda ei vaigista. Mured töötute kas on kibedad ja meelkude suuris inimisi otsima muid teid peale palvete (vihi strikidele - J.M.), et sundida valitsust oma kohuste täitmisele, sest tema ülesanne on rahva heakäigu eest hoolitseda. Hädaabitoide on seni olnud nü vähe, et paistab nagu korraldataks need ainult nime poolist, meelte rahustamiseks (minu allaküpsutused).¹

Peale palvete töötamise nõudsid töötud valitsuselt ka töö ning eriti hädaabitööde andmist ja ulatuslikumat organiseerimist. Näiteks 16. jaanuaril 1930.a. saabusid Tallinnas Tartu ja Pärnu töötute toimkondade esindajad, et paluda valitsuselt kürs korras hädaabitoide.² Kui töötute esindajaid valitsuses vastu ei võetud, siis koostati 17. jaanuaril märgukiri riigivaremale, milles nõuti tööd 2500 töötule Tallinnas, 1400 töötule Pärnus ja 1300 töötule Tartus.³ Suurimate linnade töötutele hakkasid järgneva ka väiksemate keskuste töötud. Näiteks 1932.a. algul pöördusid järvajaani töötatöölised Tudeminiist eriumi

¹ 'Rahva sõna' nr. 13, 18. jaan. 1930.

² 'Rahva sõna' nr. 14, 19. jaan. 1930.

³ samas.

pooli palvuga korraldada alweis hädaabitööid.¹
 Nõudmisi esitasid töötud tavaliselt koosole-
 kutele vastu võetud otsuste põhjal. 1929. a.
 detsembrikuu Pävaliht² on teadud ära in-
 formatsioon ühest esimestest töötute koosde-
 kust, mis toimus Tallinna tulitõrjehoones, kus
 võeti vastu rida otsusi esitamiseks vabariigi
 valitsusele ja riigikogule. Nõuti: 1) linna-
 valitsuselt hädaabitööde tegemiseks vasta-
 vaid summasid, 2) nõrgajõulistele ja rühvadele
 perekondadele toetuse andmist, 3) tööpuuduse
 vastu kindlustamise seaduse maksmapanekut,
 4) et pannakse maksma tööaja radus, mis kind-
 lustaks 8-tunnilise tööpäeva järe.² Nimetatud
 koosolekul leiti, et töölil makstav töötasu
 ei vasta elatusmäärimumile. Järgmine töötute
 koosolek Tallinnas toimus 21. det. 1929. a.
 Seal õnnistus sotsidel lühikajaste otsuse
 vastuvõtmise eesti tööliste rahempoolsele li-
 gaalsele partule, Eesti Tööliste Partule.³ See
 näitab, et sotside positsioonid töötute liiku-
 mises olid küllalt tugevad ja EK P-l sotside
 es tõsine võitlus, et töötute liikumist va-
 bastada sotside mõju alt.

Sama kordus ka 1930. a. jaanuaris Tartu

¹ Pävaliht nr. 5, 6. jaan. 1932.

² Pävaliht nr. 337, 12. det. 1929.

³ Pävaliht nr. 14, 15. jaan. 1930.

Töölisühingute Keskliidu poolt korraldatud töötatöölise üldkoosolekul. „Päevaliht“ märkis selgub, et Tartu töötute koosolekule oli... ära eksinud mõnigi isik, kellele ei oleud liigilähedased töötatöölise huvid, vaid alid kohal järjekordseks töötute enesekorralduse mahamatmiseks...“¹ Sellest võime järeldada, et Tartus töötute hulgas ilmus opositsioon sotslikest juhtidelt. Koosolekul märgiti, et töötutele on teravamaks küsimuseks kredüüdi küsimus ning rõhutati üksmeelselt, et tööorganisermiseks peavad vastavad ministerruumid leidma vajalikke summasid. Samas võtsid töötud vastu resolutsiooni Tüdeministeriumi kaudu vabarügi valitsusele esitamiseks - määrata küres korras tööde tegemiseks vastavad summad, vastasel korral on töötatöölised sunnitud avaliku tähelepanu eneste raske olukorra peale juhtima teiste abinõudega.² Ilmselt viiyati sün töötute muhavaldusele. Ent sellest hoolimata ei võtnud valitsus ette midagi konkreetsemat tööpuuduse vähendamiseks.³

1930. a. „Uaba Maa“ detsembrikuu numbrist loeme:
„7. det. püti Tartus Pähe tn. 13 töölise ühisuste

¹ „Päevaliht“ nr. 14, 15. jaan. 1930.

² „Päevaliht“ nr. 15, 16. jaan. 1930.

³ samas

kesklõude ruumes suuremat töötatöölise koos-
olekut, millest osa võttis umbes 300-400 inimest.
Otsustati 8. detsembril tänavale tulla ja kor-
raldada meeleavaldus, mis peaks abiis alima
nende poolt esitatud nõudmiste läbiivi-
mises!

Andmed sellise meeleavalduse korraldamise
kohta aga puuduvad. Nähtavasti teda ei toi-
munud. Tegatakse 1930. a. ajakirjandust jälgii-
des nähtub, et töötute liikumine hakkas so-
siaalil peagi üle pea kasvama!

1930. a. lõpuks muutusid kodanlikus Eesti
töötute koosolekud nüvõrd ulatuslikuks ja,
et vastu võetud otsused tundusid võimudele
nägi julgoleku seisukohalt küllaltki ohtli-
kud olvat, siis anti politseile, ... siseminist-
ri ... sundmääruse põhjal ... õigus sejasu-
korra püükonnas koosolekute pidamist ära
kulata ..."² Tuleb märkida, et "Pävaliht" ver-
gudib avaldatud materjaliis piüti ulkoige
sajata soita, et need on hakanud töötute
arvel ... tegema poliitikat."³ Teisiks valgustas
"Pävaliht" töötute koosolekuid väga sageli
"kui lihtsalt huligaanitsemiti."⁴

¹ Vaba Maa" nr. 288, 9. dets. 1930. ja Rahva sõna"

² Rahva sõna" nr. 267, 26. nov. 1930. nr. 278, 9. dets. 1930.

³ "Pävaliht" nr. 36, 6. veebr. 1930.

⁴ "Pävaliht" nr. 26, 27. jaan. 1930.

Oma huude kaitseks moodustasid töötud 1930. a. jaanuaris üleüldliku töötatöölise toimkonna. Selle organisatsiooni kaudu korraldati ka töötute kooolekuid, kus arutati mitmesuguseid töötuid puudutavaid küsimusi ning otsustati korraldada meeleavaldusi. 8. jaanuaril 1930. a. on andmeid ühest esimesest töötute tänavademonstratsioonist. Umbes 300 töötut läks Toompale.¹ Enamus töötutest ajas politsei juha Pühavaimu kiriku juures laiali ning Tudeminiistriumini jõudis vaid 15-20 meheline delegatsioon² kes kurtis tööpundur üle ja nõudis hädaabitööde ulatuslikemat korraldamist. Järgkordse töötute saatkond käis Toompal 28. jaanuaril 1930. a. „Pävaliht“ teatas sel puhul järgmist: „Eile käis töötatöölise saatkond rügiwanema ja tudeministri juures. Saatkonda kuulund rügiwoggu liikmed Pesur ja Siirso, Tartu töötute esindajana Adamson. Rügiwanem ei tahtnud esialgu rääkida ulmainitud rügiwoggu liikmetega. Pärast jõuti läbirääkimisteni. Töötute esindajad küsisid, kas on mõningaid väljavaateid hädaabitööde suurendamiseks. Rügiwanem vastas, et tööde

¹ „Pävaliht“ nr. 8, 9. jaan. 1930.

² „Uaba Maa“ nr. 7, 9. jaan. 1930.

laiendamises puudub praegu kredüt."¹
 Saatkonda vastu võttes teatas tudeminister, et Eesti polivat üldse tööpundust. Minister tõi oma väite põhjenduseks ajale, et Aru-
 küla silla juures olud vaja 100 töölist, pol-
 vat aga saadud iiltri. Töötute esindajad
 selitasid, et sinna läinud 10 töötut, tulnud
 aga kogu tagasi, sest taru olud väga ma-
 dal. Selle peale ei osanud tudeminister öel-
 da midagi ja lõpetas jutu. Tööde laienda-
 mise osas ei saavat ta teha midagi, poli-
 vat kredüti.

Et valitsus oli võimetu tööpunduse prob-
 leemi es, seda kiinnitab arvukate töötute
 delegatsioonide saatmine Toompale.

Näitaks loeme "Rahva sõna" teadetest, et 1930.a.
 jaanuari lõpul käis töötatöölise delegatsioon
 rügiivanema juhtul, et selgitada, millised an-
 vajavaated töö korraldamiseks töötutele.

"Rügiivanem teatas, et töötutele tööpundumises
 praegu igasugune kredüt puudub. Järgne-
 valt mindi tudeministri Jürmanni juurde.
 Ta ütles, et meil pollla üldse töötuid. Need,
 kes tööbörsides registreeritud, alla laisad,
 ei taha tööle minna ja nendele ei kavatsi-

"Pävaliht" nr. 28, 29. jaan. 1930.

gi teudeminiſteru tööd korraldada" ¹ Võttes seda teadet objektivselt, võime väita, et kodanliku Eesti valitsus ei oleud võimeline tal perioodil lahendada tööpuuduse probleemi, kuna sellisest atstarbest vajaminev summa ügikoharvest oli liiga väike.

4. veebruaril 1930. a. kirjutab „Uaba Maa“: „... 10-lükeline saatkond saadeti Põõmpõale - Rügikogu parajasti peetavale koosolekule, et valitsuselt ja rügikogu rühmadelt töötatöölisele abi nõuda. Õhtuks jõudis saatkond tagasi ja teatas (töötute koosolekule pritsimajas - T.M.): kõigepealt tahtnud nad kõnelda valitsuse esindajaga, kuid see vastanud, et pole tema kõnetund. Sõs nõudnud nad kokkusaamist rügikogu rühmade esindajatega. Tulnud kõik peale kristlaste ja maajandusrühma esindajate. Lubatud töötuid aidata. Lõpuks võeti koosolekul vastu mõned resolutsioonid, milles nõutakse töötatöölisele abiandmise kredütide suurendamist töötutele ja nende perekondadele kindrata arstiabi ja muud.“ ²

Tjarkivanduse nappidest andmetest võib välja lugeda, et 1930. a. jaanuaris moodustatud

¹ „Rakva Sõna“ nr. 22, 29. jaan. 1930.

² „Uaba Maa“ nr. 31, 6. febr. 1930.

töötatöoliste toimkonnas läks 1930. a. märtsis juhtimine eestimaal Kommunistliku Partei kätte. Nüman kutsus oma lendlektide kaudu üles moodustama töörahva ühist väerinnit ning paljastas kodanluse rahvavaenuliku poliitikat. 6. märtsil 1930. a. võtsid mitmed töötute toimkonna liikmed, nagu toimkonna sekretär H. Kadars jt., EKP lendlektide luvitamiseks osa.¹ Lendlektides märgiti, et ülemaa-ilmsel töötute päeva puhul korraldataw meeleavaldus peab olema selline, et: „Kõigi maade kurnajatele sada vastu revolutsioonilist jõudu, raskuskäte ühist võitlusväinda, et võidelda töötute metsiku kurnamise ja kodanliste rükkide provokatsiooniliste sepitsuste vastu Nõukogude Liidule kallalitungimiseks.“²

Oktoobri lõpul korraldasid Tallinna töötud suure mütingu, millest võttis osa umbes 1500 inimest.³ Tetsid, kes püüdsid sellist organiseerida rahuliku koosolekut, anti minema, ning töötutel oli kavatsus minna tänavale, mis hoiti ära vaid politsei vahelusega.⁴

Kadaabitööd lõpetati 1930. a. 1. mail üle

¹ „Uaba Maa“ nr. 57, 8. märts 1930.

² samas.

³ E. Plotnik, käsikirjalised materjalid.

⁴ samas.

rügi, vaatamata sellele, et tööpuudus polnud kaugelki vähenenud. Niiid sai töötute põhilis-
 xks nõudes hädaabitööde pikendamise. Saadeti
 kirju linnavalitsustesse, et linn pikendaks töid
 omal kulul. Ministerium oma korraldust aga
 tööde lõpetamise esas ei muutnud, väites et
 hooajitööd alustatud sel aastal varem. Ka
 linnavalitsus jättis kõik töötute palved ra-
 huldamata.

Töötute lükkumise kohta 1930. a. suvekuudel
 pole kodarlikus ajakirjanduses mingit mater-
 jali. See on selitatar tööpuuduse ajutise vä-
 henemisega suvel. Töötud olid laiali saade-
 tud. Sügisel hakkas tööpuudus taas kasvama,
 töötud alustasid uute nõudmistega.

1930. a. oktoobris Tallinnas toimunud töö-
 tute koosolekul töötati välja nõudmised,
 mis esitati ühise avaldusena vabariigi va-
 litsusele ja rügi kogule. Need nõudmised olid
 järgmised: 1) hädaabitöödega alata kõigi lä-
 hemal ajal; 2) kõigile töötule võimaldada
 tööd katgootate peale vaatamata, töötanu
 2,5 kr. päevas; 3) naistele, kes meestega võrd-
 selt töötavad, anda ühesugune palk meeste-
 ga, nule kellele tööd ei jätku, anda toetust
 1,5 kr. päevas; 4) nõrgajõulistele võimaldada
 kergimat tööd; 5) töötata tööliste võlgajäinud

korteriuur ära tasuda; 6) Balti puuvilla- ja
 Knulli vabrikutes ära kulata ületunnitöö, ku-
 na real tööpäev on 10-tunniline; 7) hädaabi töö-
 listel, kes töökohast kaugel, võimaldada prü-
 soid töökohale.¹

Nagu näeme, olid need 7 nõudmist kõik majän-
 duslikeud. Sotside poolt juhitud töötute lüku-
 miselu engi iseloomulik üksnes majanduslike
 nõudmistega esitamise. Kodanluse truude tun-
 ritena väitsid sotsid, et majanduskriis ei
 loovad sobivaid tingimusi poliitiliste nõuete
 esitamiseks. Samal ajal rüü majanduskriis
 vabrikuvärvate taha üha suuremaid töö-
 listehulki. Nende seas hakkas kasvama klas-
 siteadlike tööliste osatähtsus, kellest tööste-
 uid püüdsid eskätt vabanada.

Töötute koosseisu muutumine kajastus ka
 ühe olulise tegurina töötute lükmises.

Töötute lükmise elas üle tõusu, millest ei
 näägita aga „Pävaliht“ ega ka teistes ko-
 danlikes ajalehtedes. See tõus kajastus töö-
 tute lükmise aktiiviseerumises ja revolutsi-
 onnilise voolu tekkes, mille väited tõime
 juba espool.

1929. - 1933. a. majanduskriisi päevil võimegi

¹ „Pävaliht“ nr. 296, 30. okt. 1930.

täheldada kahe voolu olemasoleu töötute liikumises, reformistlik, mida juhtisid sotsid ja sotslikud ametiühingud. See vool võitles töötute olukorra parandamise eest peamiselt petitsioonidega riigivanemale jt., mida vaatlesime erinevalt antud peatixis kodanliku ajakirjanduse valgusel.

Kuid 1930. a. oli EKP tugevnenud ja hakkas võitlema sotside vastu, et saada töötute liikumises juhtimise ülekaalu enda kätte. Süt-peale hakkab ilmema revolutsiooniline vool töötute liikumises. EKP organiseeris töötute kongressi, kus püstitati ka poliitilisi nõudmisi. Ta hakkas organiseerima töötute tänavademonstratsioone. EKP KKK resolutsioonis EKP seisukorra ja ülesannete kohta 16. I 1930. „Partei lähemaks ülesandeks peab olema töötatöölaliste liikumise juhtimise ärakiskumine sotside käest...“¹

6. märtsil 1930. a. toimus EKP organiseerimisel I ülemaaline töötute kongress (seda nimetati ka töötute päivaks),² sel puhul Tallinnas kogunes tänavale ligi 1500 töötut, ratsapolitsei ajas need laiali.³

Järgmine võimas töötute meelevaldus toimus

¹ E. Plotnik, käsikirjalised materjalid.

² E. Plotnik, Töölislükumine Eestis... lk. 48.

³ samas.

25. novembril 1930. a. samuti Tallinnas,¹ millest võttis osa umbes 2000 inimest. „Vaba Maa“ kirjutas selgub, et „tänav lõhnas revolutsiooni järel“. Tallinna eeskujule järjesisid ka väiksemate linnade töötud. Tänavale tulid Tartu Narva jt. linnade töötud. Hirmul silmanähtavalt kasvava rahulolematuse ees ruttas kodanlus hajutama rahutuste peamist kolket - Tallinna proletariaati. Valitsus suurendas künes korras novembris 1 miljöoni senti võrra hädaabitööde kredüiti ja Tallinna töötuid hakati suunama 8-15 km. kaugusele Tallinnast hädaabitöödele.²

26. novembril 1930. a. toimus Tallinnas jäblegi töötute koosolek. Otsustati pöörduda üleskutsega kõigi Tallinna tehaste ja vabrikute tööliste poole, et töölisid võtaksid oma koosolekutel vastu kindlad otsused igasugustest ülitunnitöödest loobumiseks seni, kuni pole laheminud tööpuudus.³ Samuti otsustati kutsuda üles kõiki Tallinna töölisi ühinema töötutega demonstratsiooni korraldamiseks tööpuuduse vastu.

Kartes töötute meelevaldusi, kallasid valitsusvoimud tihti isegi koosolekute pidamisi.

¹ E. Plotnik, Töölistelukumine Eestis... lk. 48.

² E. Plotnik, käsikirjalised materjalid.

³ „Rahva sõna“ nr. 268, 27. nov. 1930.

29. novembril 1930. a. kell 6 õhtul taheti pidada Tallinna pritsimajas koosolek ja küsiti sellus luba Tallinna - Harju prefektilt. Prefekt andis eitava vastuse.

1931. a. toimus EK P veebruaripileetum, kus rõhutati: „Käesoleval ajajärgul seisab partei pealisesanne selles, et hulkasid võitluses osaliste nõudmistest (palganõudmised, maksude vastu, tööpuuduse vastu jne.) koguda, selles võitluses laia proletaarset ühisrintet tegelikult teostada, võitlusele revolutsioonilist sisu anda ja võitlust kõrgemale astmele - poliitilise võitluse astmele tõsta.”¹ 1931. a. veebruaripileetumil oli suur tähtsus kallakute likvideerimisel EK P-s ning partei taktika konkretiseerimisel üha süveneva majanduskriisi tingimustes.

1931. a. märkis kodanlik ajakirjandus et „kommunistlik element tungib ametiühingutesse.”² Kõige tugevam oli kommunistide mõju tekstiilitöölise ja sadamatöölise ametiühingutes. EK P juhtiva osa tugevnemise ilmekaks demonstratsiooniks pahempoolsete ametiühingute esas oli 1931. a. algul Tallinnas toimunud ülemaaline töötute kongress.

¹ „Klassivõitlus” nr. 131-132, 1931, lk. 13.

² „Päevaleht” nr. 95, 9. apr. 1931.

Majanduslike nõudmiste kõrval püstitati sellel kongressil ka kodanlik-demokraatlike vabaduste nõue.¹

"Pävaliht" jt. kodanlikud ajalehed avaldasid teateid, mis näitavad, et ka sotside tegurid töötute hulgas jätkus. Nü näitaks ilmus 9. novembri 1930. a. "Pävalihtes" artikkel pealkirjaga "Tööta-töoliste toimkond on saatnud märgukirjad vabariigi valitsusele ja Tallinna linnavalitsusele, et hädaabitöödega koke algust tehtaks. Linnavalitsust palutakse töölisi võtta linna tööborsist, aga mitte linna tööhoovi kaudu, nagu seda on sündinud."² Samas artiklis rõhutatakse veel, et tööborsi ruumid olvat mustad ja koristamata.

Märgukirja peale teatas linnavalitsus, et ta korraldab hädaabitöid oma summadega ja sellepärast ka linatöödelt vabanenud tööliste, rük aga töödeks raha ei andvat, mille tõttu ei saa kõigile tööd anda.

1931. a. aprillis toimus Töölisühingute Kesklüdu (e. sotslike ametiühingute) 3. kongress. Sel-
 lel kongressil esines pikema sõnavõtuga M. Martna kes märkis, et Eestis olvat 60-70 tuhat töötut.³ Õttekandja märkis, et maal

¹ E. Plotnik Töölisühikume Eestis. . . , lk. 50.

² "Pävaliht" nr. 306, 9. nov. 1930.

³ "Pävaliht" nr. 98, 12. apr. 1931.

ühis vallas korraldatud töötute lugemine, millest selgus, et kokku oli 500 töötut. Kõnelyä märkis veel, et käesolev majanduskriis ei ole üksi majanduse, vaid kapitalismi kriis, kapitalistliku konna lõpu algus.¹

Töötute liikumise emandas 1932. a. algul, mil tööpuudus oli eriti suur, võrdlemisi ahvardava iseloomu. Pärnus toimus kommunistide juhtimisel mullavaldus, kus ahvardati nälgimaisiga sõrduda Tallinna. Tartu töötud ahvardasid organiseerida „revolutsioonilise frondi“, kuna aga Narva-Jõesuu töötud, kes moodustasid 1/4 kogu Narva-Jõesuu elanikkonnast, valisid endi seast nõukogu, kes võttis tööbörsi funktsioonid endesse kätte.²

Kodanlus ruttas töötuid laiali saatma hädaabitöödele, ühtlasi muutus 1932. a. üha aktuaalsemaks kavatsus töötuid maale saata, sest nagu näitasid 1932. a. sündmused, polnud ka hädaabitööd enam küllalt kindel vahend võitluseks töötutega. Tõhusamaks abinõuks luges kodanlus süski terrorit.

Töötatöölise koosolekud kuulati 1932. a. veebruaris toimunud 34 kommunisti „kohtuprotsess“ kellest enamik mõisteti 6-12 aastaks sunnitööle,

¹ Päevaleht nr. 98, 12. apr. 1931.

² E. Plotnik, käsikirjalised materjalid.

aprillis järgnes Tartu kommunistide kohtuprot-
sess.

1932. a. ajakirjandusest leiame materjale töötute liikumise kohta vähesel määral. Näiteks kirjutas „Päwalikt“: „7. jaanuaril 1932. a. leidis Tartus aset töötute koosolek, kus võeti vastu 3 resolutsiooni.“¹ Järgmine töötute koosolek Tartus toimus 25. jaanuaril. Koosolekul märgiti, et töötute olukord on väga raske, kuid valitsuseli esitatud märgukirjale pole valit-
sus veel vastanud.

„Päwalikt“ avaldas mõningaid teateid töö-
tute olukorra kohta ka Narvas. Tjalikt tea-
tas: „Täna päeval kogunes Narva raekoja
esiruumi umbes 150 töötut, kes nõudsid lih-
napaalt Lutsult, et kõik töötud võitakse
hädabi töödele senikauaks kui krediit jät-
kub. On see läbi - olgu siis kõigil ühine
nälginine. Suurt rahulolematust välendasid
töötud ka uue ministriumini korralduse
vastu, et tööd antakse kategooriate järgi ra-
hepälsete puhkenädalatiga.“²

Pralkirja all „Mulle avaldus Narvas“ kirjuta-
takse järgmist: „Täna hommikul korraldasid
Narva töötud, arvult umbes 200 inimest

¹ „Päwalikt“ nr. 7, 8. jaan. 1932.

² „Päwalikt“ nr. 21, 22. jaan. 1932.

tööstösil ja linna raskojas suurema miitsu. Asi muutus nü krütiliseks, et kaigastega varustatud töötute ja politsei vahel pidi minema isegi kokkupõrgitene.¹

1932. a. oktoobris toimus töötute konverents.² Seal märgiti, et koos töötutega kannatab tööpuiduse tõttu ligi 1/4 eesti rahvast. Konverentsi tööd juhatas E.K.P.

1932. a. näitab töötute lükkumine edasist aktivisurumist. Tänavademonstratsioonidele ja meeleavaldustele lisandus striiki võitlus.

1932. a. striikijate põhimassi moodustasid hädaabitöölised, s.o. ajutiselt tööga varustatud töötud.

Kuid majanduskriisi lõpu poole toimus töötute koosseisus ja ka lükkumises uusi nihkeid. Pikaajalise majanduskriisi tulemusena suurenes töötute hulgas lumpenproletariaadi osatähtsus, vastavalt deklasserunud elementi osatähtsus, kes oli vastuvõtlik igasugusele demagoogiale. Nü võibki märgata, et töötute hulgas saavutas teatud poolehoidu ka vapside demagoogia.

Kuid kõik see ei muuda tõsiasja, et töötute lükkumine oma valdavas osas moodustas

¹ 'Päevaleht' nr. 77, 18. märts 1932.

² E. Plotnik, käsikirjalised materjalid.

majanduskriisi aegses töölestatumises tema
kõige revolutsioonilisema tüüpa, kuigi kodar-
lik ajakirjandus, mille arusaadavatel põhjustel,
selle kohta teole vaid põgusaid ja moanu-
tatuid viiteid.

III peatükk

Kodanlus tööpuuduse probleemi lahendamaks

Eelnevalt nägime, et tööpuudus muutus kodan-
likus Eesti krüsiastail väga ulatuslikuks.

Juba krüsi algul oli Strandmanni valitsus
tööpuudusest tingitud töötute väljastumise-
te surve võtma tauritusle mõningaid abi-
nõusid, et mingit määratigi vähendada töö-
puudust. Põhimetodiks kujunes nn. häda-
abitööde organiseerimine. Hädaabitöödega
teostati kõik tähtsamad riiklikud tööd,
nagu sildade, lennukväljade jm. ehitus- ning
remontitööd, kus maksiti tasu keskmiselt 1
krooni päevas.¹ On vaieldamatu, et selline abi-
nõu ei kindlustanud inimestele pidevat tee-
nistust, kõik hädaabitööd olid sesoonilise

¹ H. Allik, Võrdlusi tööstustöölise elatus-
tasemest Eestis, Tallinn 1957, lk. 6.

iseloomuga. Samal ajal piirdis kodanlik valitus krüsi algaastail jätta muljet, et töötaolu likvideerimiseks tehakse kõik. Nü näiteks moodustati Tudeminiisteriumi juurde nr. tööpuuduse vastu võitlemise komitee.¹ Nümasi tegevust lasti kodanlikus ajakirjanduses praista äärmiselt tänuväärsest aspektist. Pävalikust loeme: „Eile oli tudeminiisteriumis asjakohaste keskasutuste ja rügi kontrolli esindajate nõupidamine nende summade ära kasutamise suhtes, mis rügi kogu tööpuuduse vastu võitlemiseks kinnitas. Vaadati läbi maavalitsuse ja linnade kavad talviste tööde kohta. Sellkohased kokkuvõtted näitavad, et on elmas rohkesti töid, et tööd liiavad 1595 inimest. Tööde kavas on sadamate süvendamine, teide parandused ja ehitused ning teised tööd.“² Tallinna linnas korraldatud hädaabi töödeks määrati kredüiti 101230 krooni,³ millest nelja kuu jooksul maksti palka 1210 inimesele.⁴ Oletades kogu selle summa kulutamist hädaabi tööde taruks ja alles teinud mõningad matemaatilised arvutused jõusme järeldusele, et 1929. a. esimeses kvartalis maksti hädaabi tööliste

¹ H. Allik, lk. 6.

² Pävalikust nr. 3, 4. jaan. 1929.

³ Pävalikust nr. 5, 6. jaan. 1929. ja Uaba Maa nr. 5,

⁴ Uaba Maa nr. 5, 6. jaan. 1929. 6. jaan. 1929.

keskmiselt 0,8 krooni päevas.¹ On selge, et (ix-
gi) sellise madala päevatasu puhul alid
hädabitööd küllaltki ebapopulaarsed² ning
nad kuitsid vaid halba varju kodanlud-
le ja tema juhtudelu töötaolu liivderimi-
sest.

Kuigi hädabitöödele sõitvatele töölistele alan-
dati trammipileti hind 2-3 sindini,³ ei aval-
danud see tööliste päevatasule suurimat mõ-
ju. Hädabitöödel saadav tegelik päevapalk
väheneb veelgi. Kui arvestada veel sellega, et in-
imesed pidid hädabitöödes vajaliku varus-
tuse ning rüetuse omal kulul muretsema (lin-
navalitsus sellis osas ei abistanud⁴), siis maa-
dustas hädabitöödel saadav palk nüvõrd
tühise summa, et sellist ei jätkunud miiri-

¹ Tegelikult hädabitöödeks kogu seda summat
kunagi ei kasutatud, sest määratud ku-
düdiist arvati maha näiteks tööbörsi amet-
nike palgad jn. kulud.

² Näiteks 3. veebruaril 1929. a. Pävalikes³ kur-
ditakse, et Tallinna linna tööbörsis on
registreeritud 1320 töötajat kuid sa-
mas märgitakse ka, et samal ajal räägi-
vad tudeministeriumi andmed tööpuu-
duse asemel tööliste puudusest. On toodud
ära järgmised andmed: 31. jaan. nõuti
näiteks 82 töölist tööle laksid vaid 11,
15. jaanuaril nõuti töölisi 127, tööle mi-
nejad ei leidunud ühtki.

³ Pävaliht³ nr. 5, 6. jaan. 1929.

⁴ samas ja „Pävaliht“ nr. 3, 4. jaan. 1929.

maalsemategi vajaduste rahuldamiseks. Hädabi-
 abitöödel pidi linnavalitsus kandma sellisid
 kõwakkulusid nagu tasuta arstiabi töölistele,
 tööriistade ning rõivastega varustamine jne,
 milleks vajaminev summa moodustas tööliste-
 le makstavast palgade summast 36% e. ühe
 kolmandiku.¹ Kuid nagu ajalike teatust
 selgub, rüü seda summat enda kanda ei võt-
 nud. Uimast asjale püüdis kodanlus oma
 ajakirjanduses igati pehmeneda. Nü näites
 kirjutas „Uaba Maa“: „Möödunud aastal anti
 neile tööta naistöölistele ja neile lastele, kel-
 ledile hädabiabid anda ei saanud, ühekord-
 seks toetusks 2 kr. isiku pealt. Tänavu
 aastal otsustas linnavalitsus neile ühekord-
 seks toetusks kuni 3000 kr. anda.“² Jäi b
 arusaamatuks kui pika aja jooksul ja kui
 suurele inimeste hulgale need 3000 krooni
 kavatsiti välja maksta. Samasugune toetus
 määrati ka Tartu töötuile. Uimased said
 Töö- ja Haudusministeeriumilt kohaliku töö-
 börsi pealt esitatud nimikirja põhjal ai-
 nult 300 krooni.³ 2024 töötu kohta, kes
 olid Tartu töbörsil 1. veebruariks 1929. a.
 registreeritud,⁴ oli see haruväärsest väike

¹ Päevaleht nr. 15, 16. jaan. 1929.

² „Uaba Maa“ nr. 5 6. jaan. 1929.

³ „Päevaleht“ nr. 19, 20. jaan. 1929.

summa. Nägime, et hädaabitööde teostamiseks määrati üsna ulatuslikud summad, kuid loov osa niist läks igasuguste etteäranete all kodanusele tagasi ning ainult väike osa tööliste palgakadus.

Majanduskriis süvendas julma võitlust kapitalistlike ettevõtete vahel oma kasumite eest. Selles võitluses kujunesid paratamatult kannatavaks peales nõrgemad kapitalistlikud rügid. Suuremad ning majanduslikult paremal jõul seisnud kapitalistlikud rügid ujutasid kodanliku Eesti üle oma kaupadega ning see viis kodanlike toodete hinnad nõlvõrd alla, et nende valmistamine ei oleud enam ettevõtjale tulutoov.

Balgapäiasu nähti vaid tööliste vallandamises.¹ Nü näiteks jäi Tartus alates 1928.a.

22. detsembrist seisma Pääsukesel pesuvabrik. Vestluses tööinspektoriga kurtis ettevõtte omanik, et „väliskaubalepinguga on Tšehhoslovakkiale antud 25% -ne tolliseodustus ja selle rügi

¹ Kodanlik rükk kaitses kapitalistide huve teiselt poolt pideva tollide kõrgendamisinga, kuid ka seljuhul toimus see töötava rahva tasku arvel, sest kõrgete kaitsitollidega hõliti hinnad siseturul kunstlikult kõrgel.

ärud puistavad Eesti turu rüderaukuga üle. Selle tõttu on ettevõtte raskus seisukorras. Ettevõtte on selles asjas pööranud ka Kaubandus-
Tööstusministeeriumi poole. Tööinspektori nõu-
del lubas ettevõtja töölised 15. jaanuaril töö-
le võtta, ütles neli aga üles kui olukord ei
parane. Tööta jäiks sel puhul 34 töolist.¹ Selli-
sest olukorrast väljapääsu leidmises otsus-
tas Tartu linnavalitsus pidada raekojas veb-
ruari esimesel poolel nõupidamise. Nõupida-
misel selgus, et praegu on linna tööd üm-
bes 600 töolist. Bastav kredüüt ulatub aga
ainult 10. märtsini, peale selle on linnaval-
itsus sunnitud ka need tööd lõpetama.²

Kõige ulnema põhjal tunnistas nõupidamine
Tartu töötute seisukorra raskes ning otsus-
tas esijärges tööd murtseda I ja II kategoo-
riasse lügitatud inimestele, kuhu kuulus tol
perioodil 1200 töötut. Paljutöötavalt otsus-
tati Tartus hädaabitööid jätkata ning kiid-
lustada suuremale hulgale tööd. Need olid
kodanluse kõlavasõnalised lubadused, mille-
dest enamuse jäid täitmata.

Kodanlike ajakirjandus püüdis laiadale mas-
silele näidata, et riik võitleb kogu jõuga töö-

¹ Päevaleht nr. 13, 14. jaan. 1929.

² Päevaleht nr. 30, 3. vabr. 1929.

puuduse vastu. Tähtsajanduses avaldati sageli mitmesuguste pealkirjade all sellekohasid kirjutisi. Lugesid aga need artiklid, selgub, et need olid ainult ametlikud tööbörsi andmed ning neis kirjutistes ei ole näha kodanluse võitlust tööpuuduse vastu. Näiteks 1929. a. 1. märtsi „Rahva sõnas“ ilmus artikkel pealkirjaga „Võitluses tööpuuduse tõendiga“, milles räägiti muuhulgas: „Tööbörsidelt saadud andmete järgi on Eestis praegu 5090 töötatootolist. Nüüd töö võimaldamiseks kuni kevadise hooajani kulub vähemalt 7¼ miljonit senti. Samase summa saamiseks on praegu õige vähe lootusi.“¹ Sellis otside häälkandjas kajastub õigemini kodanluse omavaheline vägikarika vedamine tööpuuduse tõendi taustal. Püüdsid ju otsid igati Strandmanni valitsust kritiserida ning näidata massidele selle saamatust. Samal ajal aga väitis valitsus oma häälkandjas, et tööpuuduse kõrval valitsevat ka tööliste puudus. 1929. a. algul teatas Tööministrum, et kaubalavastikus olid puudus mehaanikutest ning motoristidest. Seda nähtust selitati kaubalavastiku küre kasvuga. Nende oskustöölise puu-

¹ „Rahva sõna“ nr. 59, 1. märts 1929.

dusest loodeti saada üle vastavate kursuste korraldamisega.¹ Ühmasid reklaamiti viti agaralt ning kodanlik valitsus püüdis sellega oma reputatsiooni iluval hoida. Sotside vastu välja astudes kirjutati „Uaba Maa“ verandil: „Sotsialistidil, kes kogu aeg näidata püüdsid, et praegune valitsus on äärmiselt tagurlike ahvardab valitsuse vastutulelikkus tööpuuduse all kannatajatele kriipsu kavatsustest läbi tõmmata viti kui arvestada seda saamatust, millega Ri valitsus sama küsimust käsitas ehk õigemini käsitamata jättis.“² Valitsuse „vastutulelikkuse“ all mõisteti ka töötule võimaluse andmist ajakirjanduses töötsimise kuulutusi avaldada. Tegelikult aga ei avaldatud neist mitte kõiki õigeaegselt. Ilmselt laekus need toimetustesse nüvõrd palju, et puti kasulikumaks osa üldse mitte avaldada või siis avaldati suure helinemisega. Näiteks 1929a. 3. märtsi „Pävaliht“ ilmus järgmine kuulutus: „17-a. aus poiss soovib mingit kindlat tunistust ühskõik mis alal. Siat. kuni 4. märtsini slt. „Poiss.““³ Ei ole mõeldav, et kuulutus, millele paluti vastust 4. märtsiks

¹ „Pävaliht“ nr. 3, 4. jaan. 1929.

² „Uaba Maa“ nr. 288, 11. dets. 1929.

³ „Pävaliht“ nr. 61, 3. märts 1929.

anti toimetusse hiljemalt 2. märtsil. Oletavasti töötaja süski arvastas töötute hulga ning ajalehe ruumiga. Süt järgneb, et antud kuulutus pidi toodama toimetusse märksa varem. Kodanuse juttu „vastutulebikkusest“ töötutele kummutati isegi nende amas ajakirjanduses. Siigise saabudes oli kodanlus jälle sunnitud tunnistama, et töötute arv pidevalt kasvab. Eriti tähendati seda naistöötute juures. Nü näiteks oli 1929. a. septembri alguses Tallinna tööbörsil registreeritud 250 naist, kuna eelval aastal oli neid samaks ajaks umbes 200.¹ 1929. a. oktoobris kasvas naistöötute arv juba 409-le.²

1929/30. a. talvhoovajaks ettenähtud hädaabi-töödiga lubati alustada 1. novembril.³ Tegelikult aga võrutati sellega nädal aega.⁴ 1929. a. kahe viimase kuu jooksul suunati hädaabi-töödele 590 töötut. Selle arvu avaldamisega ajakirjanduses tõttas kodanlus juurde lisama, et 1928. a. sai sama aja jooksul hädaabitoid 434 inimest. „... Suga on tänave 156 töölist rohkem tööd leidnud,“ ütles „Pävaliht“⁵

Juüpiliseks näiteks selles osas, kuidas kodanlus „lahendas“ tööpuuduse probleemi oli nn.

¹ Uaba Maa nr. 205, 5. sept. 1929.

² Pävaliht nr. 168, 13. okt. 1929.

³ Uaba Maa nr. 205, 5. sept. 1929.

⁴ Pävaliht nr. 1, 1. jaan. 1930.

⁵ samas.

tööpasside süsteemi tarvitusel võtmise 15. jaanuarist 1930. a. "Uaba Maa" selgitas tööpasside vajalikkust järgmiselt: "Et muuta hädaabitööde korraldust, seda tihes töösises töös neile, kes tööd suudavad ja tahavad teha ka silmal kui see tõenäoliselt võimalik, otsustati seada nisse tööpassid. See sunnib neid töölisi, kes seni küllalt puusivalt pole kasutanud suvist tööhooaega pöörama tähelepanu elamisvõimaluste loomiseks talvel, suvel küllaldasul arul alvate ja parimini tasutavate töödega. Tööpassi annaksid välja l'õid korraldavad asutised ja maavalitsused tööbörsidel registreeritud töötatööliste rühmade sevel." Ilmselt puüti tööpasside andmisega õhutada, et töötud võtaksid vastu ka vahetasuvaid hädaabitoõid ning jätta muljet nagu annaks tööpassi amanik töötule mingisugusid seadustusi. Kuna tööpassi kirjutati välja väljaspool linna tehtavail hädaabitoõdel, siis õhutas kodanlus suga töötuid linnast maale minema. See on ka mõistetav, sest käesoleva aasta 15-ks jaan. tuleb märkida töötatööliste arvu kasvumist võrreldes läinud aasta

¹ "Uaba Maa" nr. 14, 17. jaan. 1930.

amaga, mis lasub selitada suuremat tööpuudust.¹ Tallinnast piüiti töötuid suunata juamiselt Harjumaakonnas tektavatele hädaabi töödele. Nulle muuga süs selitada ajalolu, et 1929/30. a. talvel määrati Tallinna linnas hädaabi tööde kredüüdi summasuks 21750 krooni² ja Harjumaakonnas 24000 krooni.³

1930. a. 15. jaanuariks suudeti Tallinnas ja Nõmmele varustada hädaabi töödega vaid 31% töötuid.⁴ Tartus oli see vastav arv 30 ja üügi tüütes linnades 22,7.⁵ Kodanlus piüides jätta muljet, et inimesed on ise oma töötaolus süüdi, et nad on lüga nõudlikud, et, ü ölda rahub töötingimuste ega päwafalgaga.⁶ Päwalehes⁷ kirjutati: „Harilikult võib märkida, et paljud tööpuuduse all kannatajaisit esutuvad saamatuks ja kehaliste defektidega isikuis. Turwislikult tuqivad ja tragid töömehed satuvad harwa tööpuudusesse, ja kui ajütiselt juhtubki see õnnetus, süs rabeluvad kergesti välja.“⁸

1930. a. vebbruaris oli valitsus suuteline näitaks praigutama Tallinnas hädaabi töödele 197 meest ja 146 naist, kokku 343 töölist, töötute arv ulatus aga tuhandeni.⁸

¹ „Maha Maa“ nr. 31, 6. vabr. 1930.

² „Maha Maa“ nr. 205, 5. sept. 1929.

³ „Päwaleht“ nr. 62, 4. märts 1930.

⁴ „Maha Maa“ nr. 31, 6. vabr. 1930.

⁵ samas

⁶ „Päwaleht“ nr. 50, 2. märts 1930.

⁷ „Päwaleht“ nr. 71, 13. märts 1930.

⁸ samas

Kodanlik ajakirjandus oli tööpuuduse küsimuses järgmisel seisukohal: „Praegu ülemaailmne poliitiline ja majanduslik konjunktuumi juures oleme sunnitud tööpuuduse vastu võitlema vaid enam jõul. Meil ja samuti paljudel teistelgi rügel pole ühtki välispidist ventili tööpuuduse vältimiseks.”¹ Ülitootmisjärvi perioodil halvenes olukord välisurgudel seda võrd, et paljud vabrikud müüvad kaupa alla oma hinna. Tahetakse saada vaid vabaks kaupade alla mahutatud kapitali, Eesti tekstiilitööstus (mitte ainult tekstiilitööstus - T.M.) endale seda luksust lubada ei või. Sestõttu on meie vabrikud saanud välismaalt kaupa tagasi. Eesti tööstus võib praegu vaid siseturu arel tööd teha.”² Teiselt poolt pidas kodanlus tööpuuduse põhjuseks tehnilist edu. „Tehnoloogilises tööpuuduses” süüdistati maa- ja tehnilist progressi. Selle teooriaga püüti varjata kapitalismi vastuolusid.³ Töötute arvu kasvu põhjuste osas märgiti ajakirjanduses: „Nagu 18. ja 19. saj. tehniline ulv tekitas murrangu ja põhjustas suure töötute hulga mõnes ajaks, siis samasuguse pöörde on

¹ „Päevaleht” nr. 240, 4. sept. 1931.

² „Päevaleht” nr. 180, 6. juuli 1930.

³ G. Rexker, lk. 206.

tekitanud vümasil aastail jällegi tootmisprotsessi järgikindl ratsionaliseerimine. Masin nurb tootmisprotsessist otsu raudse kindlusega umale lava tööjõu.¹

Nagu ulnvalt nägime, püüdis kodanlus tööpuudust väherdada finantselt hädaabitööde organisurimisega. Hädaabitöödele võiti uskätt perikandade ainsad tootjad.²

Novembri kuul poolb 1930. a. toimus Rügikoogu rahanduskomisjoni koosolek, kus võiti vastu nūgi 1930/31. a. kulude ja tulude ularu ning määrati talviste hädaabitööde finantsseerimiseks 225 000 krooni.³ Sellest langes Tallinnale 94747 krooni, Tartule 47750 krooni, Narvale 14910 krooni jne.⁴ Lisaks sellele määrati veel 4000 krooniline lisakredüt nõngajõulistele töötatöolistele kergemate tööde tegemises ning vanade- ja lastekodudele.⁵

Kuid nagu selgub polnud rük tegelikult 1930. a. 31. detsembriks Tallinnale määratud summast veel sentigi kulutanud.⁶ See asjale vüb mõtlele, et valitsuse poolt organisuritud summa oli esalt fiktiivne, seepärast hakati neid kasutama alles 1931. aastal. Selline ama-

¹ Pävaliht nr. 240, 4. sept. 1931.

² Maba Maa nr. 257, 2. nov. 1930.

³ Pävaliht nr. 320, 23. nov. 1930.

⁴ Pävaliht nr. 325, 28. nov. 1930.

⁵ Pävaliht nr. 327, 30. nov. 1930.

⁶ Pävaliht nr. 355, 31. det. 1930.

laadne karkuhoid võimaldas valitsusel 1931.a. märtsis-aprillis määrata töötatööliste taatust 30000 krooni ulatuses, millest 5000 langes Tallinnale. Ühe töötaja peale lubati 20 krooni, kuid tegelikult anti 8 krooni ja seda-ki natuuras.¹ Sellise tugevuse vus elleni, et 1931/32.a. hädaabi tööde krediteerimiseks säästeti 65500 krooni. Uue kredüüdi summana kuulutati väl-ja 580000 krooni.² Kuid ilmselt ei olnud ka sellis arvuks reaalselt tagatist. Ega siis asjata põllutööminister ei esinenud 1932.a. märtsis tööpunduse vastu võitlemise komi-tus ettepanekuga, et tõkestada rahva maalt linna valgumist. Tä soovitas, et „meid töötuid, kes tulnud linna peale 1. jaan. 1932.a., ei registreeritaks tööbörsil.“³

Eesti kodanlus nähes, et tööpundus ei vähi-ne, hakkas propageerima mitmesuguseid kodu-käsitöö tüpe. Seda on kajastanud kodanlik ajakirjandus järgmiselt: „... Mitte igaks ei ole leidnud kahjaks õiget tööala, teotlemis-põldu, kus ta võiks töötada huvi ja armas-tusega ning täieliku andumusega. Peab ju valitud tööala rahuldama tegijat sisemi-selt, kuid see peab ka tasuma majandusli-

¹ „Daba Maa“ nr. 66, 19. märts ja 1931. ja nr. 83 10. apr. 1931.

² „Päevaleht“ nr. 315, 18. nov. 1931.

³ „Päevaleht“ nr. 84, 25. märts 1932.

kult. Superast on vajadus otsida uusi töölisi, suurendada töötamise võimalusi, et sellega kaasa aidata töö seetamiseks, mille kodanikele, millel puudunud võimalus või huvi olemasolevate tööalade vastu. Üheks selliseks alaks on kodukäsitöö, oma mitmekesisite töölistelega naine- kui ka meestöö osas...¹

Tuleb märkida seda, et kodanlus püüdis ka igati avaliku arvamusel panna, eksitule rüa tööpuuduste põhjuste ring ulatuse osas. Kodanlus püüdis pidevalt väita, et Eesti polevatki ainuke riik, kus tööpuudus on maad võtnud. Demagoogiliselt väideti, et teistes riikides olvat elukord ses suhtes märksa halvem. Krüsi esimestel aastatel oli ametlike andmete järgi Eestis 0,56% töötuid rahva arvust, mis olvat hulga väiksem kui teistes riikides.²

Kodanlus püüdis oma ajakirjandusega töötavatele massidele peale suruda arvamusel, et tööpuuduse üheks peamiseks põhjuseks olvat väljarändamine linnadesse.

1922-1929.a. rändas 49500 inimest maalt välja. Neist rändas osa välismaale, osa aga jäi elama amamaa linnadesse ja aluritesse,

¹ Päevaleht nr. 11, 12. jaan. 1930.

² Päevaleht nr. 124, 8. mai 1930.

kus suureneb elanike arv aasta-aastalt. Suur osa suve-, kuu- ja päevatöölisi ei lüa pärast suvist tööpäeva lõppu maal korterit ja on sunnitud otsima eluasut linnades või "alvites."¹

1930. a. konstatuuriis kodanlus, et tööpuudus Eestis 1930. a. leidis aset vaid linnades ja oli suga kohalik nähe. Eluivates peatrikkides toodud mõningatest vüditest aga nägime, et tööpuudus oli suurel määral levunud ka maal.

Töötalu vastu võitlemiseks kogu maal tuli kodanluse arvates „... väikekohti asutada kölbmata maasadale ja suurendada tööluudmise võimalusi. Töobörsid vaja ümber korraldada ja emavalitsuste juures asutada töö vahitalituse asutused ... Edasi tulles ettevõttest emigrandid ja välismaalased töölt kõrvaldada ja keelata rügi- ning emavalitsusasutusi ameti pidamine mitmele perekonnaliikmele, silmas pidades perekonnataitja palga suurust ja perekonnataitja palga suurust ja perekonnaliikmete arvu.“²

Andmed selle kohta mille puuduvad kas kodanlus tegelikult võttis need abinõud tarvitusele.

1930/31. a. talvel organisuuriis kodanlus töö-

¹ "Päivaliht" nr. 264, 28. sept. 1930.

² samas.

tuile hädaabitoid Tallinnas ainult neile, kes suurel päeva - ehk kuuvärsi linnatöödel olid ja sotsiaalsel välistööde lõppemisega töölt vabanesid."¹ Et aga kõigile ulproolmainitutele tööd muretseda, selliks anti tööd üle nädala.

Vaimustatult pasundas kodanlik ajakirjandus tudeministriumi otsust korraldada kehvemat laste toitmist seltskondlikul tul. „Kuna praegu juba hulk kehvemaid lapsi saab süüa koolide toitluspunktides, siis kuuluvad seltskondlikule toitmisel alla - koolialised lapsed, kelle vanemad töötä või tervislikult töö võimetud”² kirjutab 1930. a. „Pävaliht”. Samas aga teatati, et tööbörsidel registreerimist hakati pürama. Tööbörsil võib registreerida töötötsijatena vaid need, kes üks aasta elanud vastava omavalitsuse piirides. Kes elanud 2 aastat, sel õigus registreerida esimeses järjekorras. I järjekorras registreeriti ka need, kes aasta kestis vähemalt 20 nädalat töötanud.”³

1930. a. detsembris oli töötötsijate arv riigis kasvanud 5675 inimeseni. Tudeministriumi korraldas riigikogu poolt lubatud krediididest üle riigi hädaabitoid.

200 000 krooniga võimaldatakse tööd 1396

¹ Pävaliht nr. 310, 13. nov. 1930.

² Pävaliht nr. 316, 19. nov. 1930.

³ samas.

⁴ Pävaliht nr. 343, 16. det. 1930.

inimesele neljaks kuuks. Praegu on selle kredüdi arvel tööl Tallinnas ja Nõmme rajoonis 389 töölist, Tartu rajoonis 292 töölist jne.¹ Üle 4000 töötut jäi aga edasi tööboiside "kaanti vahele" ilma, et oleks olnud vähemateki väljavaadet tööle.

1932/33. a. etnis kodanlus juba tõsisemaid abinõusid võitluses tööpuuduse vastu. Tööpuuduse vastu võitlemise komitees püti töötaolu ulatuse ja selle põhjuste selgitamiseks 1932. a. märtsis läbiviia küsimisi. Püti vajalikus juhtida hädaabitöid aladele, "mis loovad jiuurde uusi töövoimalusi".²

Sotside partii liider M. Martna pani ette tööpuuduse vältimises lühendada töönaelal 36 tunniel ja kaotada ületunni töö se abinõu u liidrud aga komitees poolhoisid.

23. novembril 1932. a. saatis haridus- ja sotsiaalministeriuu tööboisidele uue korralduse tööliste saatmise kehta hädaabitöödele. "Pävaliht" kirjutas selle kohta järgmist: "Uue korralduse järelle tööotsija peab olema Eesti vabarügi kodanik, misjuures on lubatud erandid kodakondsuseltuse suhtes, kes on alnud vahitpidamata Eesti vabarügi pürides

¹ "Pävaliht" nr. 351, 24. det. 1930.

² "Pävaliht" nr. 79, 20. märts 1932.

vähemalt 10 aastat või en osa võtnud Eesti vabadussõjast. Tööotsija peab olema elanud kohal vähemalt 12 kuud jne.¹

Kõigest ulpooltõedust nähtub, et kodanlus lähtus võitlusis tööpuuduse vastu oma huvidest. Põhise vahendina selles osas nägiti töötute rakendamist hädaabi töödele. Sellega püüti vaid tohutu töötute armu muljaha summutada ning revolutsiooniliste sõlude levikut pidurdada. Kodanlik Eesti, kes oli täielikus sõltuvuses kapitalistlikest suurriikidest, ei õlnudki suuteline tööpuudust vähendada enne majanduskriisi üleminemist majanduslikuks depressiooniks.

Kodanlikust ajakirjandusest nähtub, et tööpuudus hakkas vähenema alles 1933. a. lõpus 1934. a. kevadeks. Ametliku statistika andmül vähenus töötute arv 16511-lt 1933. a. jaanuaris 7720-le 1934. a. jaanuaris.²

¹ Päevaleht nr. 321, 23. nov. 1932.

² G. Elango, käsikirjalised materjalid.

Kokkuvõtte

On selge, et tööpuuduse küsimuse käsitlemise ja valgustamise kodanlikus Eesti ajakirjanduses põhjal ühanna päris objektiivset ettekujutust antud probleemist.

Kodanlikud majandusteadlased püüdsid väajata kodanlikku dixtatuumi, kapitalismi pahesid ja õigustada elumaselvauid tootmis-
suhteid. Kuna tööpuudus oli rektivati tootmis-
suhete üks suuremaid pahesid, siis käib see
täiel määral ka selle kohta. Kodanlikud
majandusteadlased ja statistikud suutmata
ütada tööpuudust kodanlikus Eestis, püüid-
sid tööpuuduse põhjusi selgitada selliselt,
et see ei rüvaks kodanlikku korda, majan-
duslikku baasi. Kodanlikud majandustead-
lased püüdsid väajata, et tööpuuduse põhjusi
tuli otsida mitte kapitalistlikest tootmis-
suhetest.

litest, vaid inimeste subjektiivsetest kalduvus-
test, loodusest jne.

Tööpuuduse põhjustes leiti töövoimetust, usu-
lisi põhjusi, tööpõlguist, ettevõtjate isiklike või
majanduslike kaalutlusi, tehnilisi ja loodus-
like põhjusi. Tööpuuduse põhjustes püüti ka
„tehnilist edu“ siidistada masinaid, tehnilist
progressi. Oma seisukohtade kinnitamiseks ka-
sutati mulsasti ka rahvusvahelisi autoriteete,
kes sellis vaimus kõnlesid.

1932. a. 28. oktoobri „Päevaleht“ avaldas Üüni
ühikooli professor dr. Ludwig v. Mises'i loen-
gust tumal „Kapitalism ja majanduskriis“ kok-
kuvõtte, kus toodi esile järgmised kodanluse
seisukohad: Tänapäeval on väga levunud arva-
mus, et kriis, mille all kogu maailm kannatab,
elvat kapitalismi kriis. Selliga tahetakse öelda,
et kapitalistlik majandus on jõasnud karile
ja tulvat asendada sotsialistliku plaani-
majandusega. Kahtlemata on praegune kriis
eriti raske ja pikaajaline ning teda iseloo-
mustab nähe, mida endistel kriisidel polnud,
miljonid töölised on füüsilvalt kauemat aega
töötä. Kuid on täiesti ekslik arvata, nagu
oleksid need kriiside nähted tingitud aiinu-

¹R. Põrnus, A. Gutman, lk. 29.

üksi kapitalismist. Vastuoksa - nuid tule sel-
tada nende vahenditega, mis kogu maailmas
võetud tarvitusele - kapitalistliku majanduse
arengu pidurdamises käsist ja jalust."¹

Täoliselt arutelusid oli palju. Su oli üks kodan-
luse võtteid võitlusis tööpuiduse vastu, õigemi-
ni - tööpuiduse moraalse mõju vastu.

Tegelikult oli tööpuidus, nagu ednisvalt nägi-
mi, kodanlusele lahendamatus probleemiks,
sellist räägiti selget kullt kodanliku ajakirjan-
dus.

Tööpuiduse käsitlemises jaguneb ajakirjandus-
lik materjal peamiselt järgmistesse lükkidesse:

a) statistilised andmed tööpuiduse kohta (pe-
amiselt tööbörside andmed);

b) informatsiooniline materjal töötadu
kohta;

c) koha otsimise kuulutused;

d) andmed hädaabi tööde jne. kohta;

e) informatsioon töötute kesolikutest, palve-
kirjadest, tänavamullavaldustest.

Kõige rikkalikum on statistiline materjal,
kuid ka ühtlasi kõige ebataiuslikum.

Kõige puudulikumad on andmed töötute
lükumise kohta, millises osas see suuresti

¹ "Pävaliht" nr. 295, 28. art. 1932.

pündub vaid põgusate vihjeteiga.

Käsitlus on tendentslik, otsesid mõninga kriitika varjundiga. Nende kriitika olemust halvab asjaolu, et see pole suunatud kapitalismi kukutamiseks, vaid taotleb kapitalismi parandamist.

Süski võime kasutatud ebataielike materjalide põhjal teha mõningaid järeldusi:

- 1) Tööpuudus hakkas Eesti kasvama 1929. a. teisest poolest ning saavutas kõrgpunkti 1932. a.
- 2) Tööpuudus oli pidev, suurenes hooajaliselt sügise- ja talvekuudel.
- 3) Pideva tööpuuduse all kannatasid peamiselt lihttöölised, nende hulgas vuti naistöölisid.
- 4) Suhteliselt oli tööpuudus suurem väikelinnades ja alurites.
- 5) 1929. a. algas Eesti töölislukumise tõus, töötute lukumine moodustas selles olulise koostisosana.
- 6) EK P nõrkuse tõttu juhtisid majanduskriisi algul töötute lukumist otsesid, kes töötuid suunasid vaid majanduslike nõudmistega esitamisele.
- 7) Alates 1930. a. võime töötute lukumises tähtsada kahte voolu. EK P-l õnnestus tuguda oma positsioonile töötute lukumises,

mille tulemuskes oli revolutsiooniline soolu
teke.

8) Reformistlikule soolule (juhtisid sootsid)
oli iseloomulik peamiselt palvekirjade esita-
mine, revolutsioonilisele soolule - tärnava-
monstratsioonid ja muuavaldused, nälgastui-
gid jne, kus esitati ka poliitilisi nõudmisi.

9) Kodanluse põhimetodiks tööpunduse prob-
leemi lahendamisel oli hädaabi tööde organi-
satsioon, kuid ta ei oleudki võimeline seda
probleemi lahendada.

1. Kõrre, K. ... Tallinn 1933
2. ... Tallinn 1933
3. ... Tallinn 1933
4. ... Tallinn 1933
5. ... Tallinn 1933
6. ... Tallinn 1933

Kasutatud kirjandus

I Marksismi-leninismi klassikute teosed:

1. Marx, K., Kapital, I kd., Tallinn 1953.
2. Маркс, К. и Энгельс, Ф., Русские народные софистики в Кельне в связи с восстанием во Франкфурте, Сор., т. II, Москва 1956.
3. Lenin, V. I., Venemaa Tsetsiaaldemokraatliku Töölispartei programmi projekt, Teosed, 6. kd., Tallinn 1952.

II Publitseritud allikmaterjalid:

4. Martna, M., Tööpuudus, Erakorraline teadaanne ja kõne Rügikogus 22. märtsil 1932. a., Tallinn 1932.
5. Sõrmus, R., Töötalu ja tööbörside tegurus 1929. a., "Eesti Statistika" nr. 98-109, Tallinn 1930.
6. Sõrmus, R., Tööbörside tegurus 1931. a., "Eesti

Statistika' nr. 122-133, 1932.

7. Sõrnus, R., Gutman, A., Töötaolu Eestis, Tallinn 1933. (lih. R. Sõrnus, A. Gutman).

III Kirjandus:

8. Allik, H., Võrdlusi tööstusloolise arengustasemest Eestis, Tallinn 1957. (lih. H. Allik).
9. Ahelik, S., Kes said kodanlikus Eestis pensiooni, Tallinn 1961.
10. Brand, E., Eesti majanduse olukord kodanliku diktatuuri perioodil, Tallinn 1955.
11. ENSV ajalugu, Tallinn 1957.
12. Kask, K., Tööstusloolise majandusliku arengustasemest kodanlikus Eestis, Tallinn 1957.
13. Plotnik, E., Tööliskumari Eestis majanduskriisi aastail (1929-1934), Tartu RÜ toimetised, vihik nr. 43, Ajalooseltsi teaduskonnatöid, Tallinn 1956. (lih. E. Plotnik).
14. Poliitilise ökonomia epik, Tallinn 1959.
15. Rikker, J., Tööpuudusest ja selle olemusest kodanlikus Eestis, Tartu Riikliku toimetised, vihik nr. 97, Majandusteaduslikke töid, II, Tartu 1960. (lih. J. Rikker).
16. Sepp, O., Madalapalgaliste tööliste reaalpalk kodanlikus Eestis, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, Ühiskonnateaduste

suria, nr. 4, 1960.

IV Perioodika:

17. 'Eesti Statistika' 1930 ja 1933.
18. 'Klassivõitlus' nr. 131-132, 1931.
19. " 'Klassivõitlus' nr. 154, 1933.
20. " 'Pävaliht' 1929-1933.
21. " 'Rahva sõna' 1929-1933.
22. " 'Haba Maa' 1929-1933.

V Kandidaatide dissertatsioonid:

23. Plotnik, S. Kodanliku parlamentariismi kokkuvõttesimine maailma majanduskriisi aastatel ja fašistliku diktatuuri kehtestamine Eestis (1929-1934), Dissertatsioon, Tartu 1954.

2

VI Käsitöölised materjalid:

24. Elango, O., käsitöölised materjalid.
25. Plotnik, S., käsitöölised materjalid.

Lisukord

Lisesejuhatus	lk. 2
<u>I</u> pt. Tööpuuduse kajastumine kodanlikes ajakirjanduses	lk. 8
<u>II</u> pt. Töötute lükkumise kajastu- mine kodanlikes ajakirjanduses	lk. 40
<u>III</u> pt. Kodanlus tööpuuduse prob- lemi lahendamises	lk. 64
Kokkuvõtte	lk. 83
Kasutatud kirjandus	lk. 88